

Izvešće o radu pravobraniteljice za djecu 2023.

SAŽETAK

Zagreb, ožujak 2024.

Autorica ilustracije (crteža) na naslovnici ovog Izvješća o radu je Zrinka Ostović. Crtež je nastao kao jedan od prijedloga za ilustriranu priču o UN-ovoj *Konvenciji o pravima djeteta* u sklopu kalendara 2023. godinu, koji je donio i priču o djelovanju Ureda pravobraniteljice za djecu na zaštiti i promicanju dječjih prava u Hrvatskoj.

Sadržaj

Pokrate	4
1 UVOD	5
2 PRAĆENJE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA DJECE	8
2.1 Osobna prava	9
2.1.1 Statusna prava	9
2.1.2 Pravo na privatnost	10
2.1.3 Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	10
2.1.3.1 Djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi	11
2.1.3.2 Uzdržavanje	12
2.1.4 Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja	12
2.2 Prava djece kao članova društvene zajednice	13
2.3 Obrazovna prava	13
2.4 Zdravstvena prava	13
2.5 Socijalna i ekonomska prava	14
2.6 Kulturna prava i pravo na slobodno vrijeme	15
2.7 Pravosudno-zaštitna prava	15
2.7.1 Zaštita djeteta žrtve i svjedoka	15
2.7.1.1 Zaštita od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe	16
2.7.2 Zaštita prava djece u sukobu sa zakonom	16
2.8 Sigurnost, nesreće i ugrožavajuća okruženja	17
2.9 Diskriminacija	18
2.10 Ostala prava i nenadležnost	18
3 DJEČJE SUDJELOVANJE	19
3.1 Mreža mladih savjetnika i Forum mladih 16+	19
3.2 Susreti s djecom	19
4 IZDOJENA PODRUČJA ZAŠTITE PRAVA DJECE	20
4.1 Djeca pripadnici nacionalnih manjina	20
4.2 Djeca s problemima u ponašanju	20
4.3 Djeca čiji su roditelji u zatvoru	20
4.4 Djeca i mediji	21
4.5 Djeca u digitalnom okruženju	21
4.6 Djeca koja se bave sportom	22
4.7 Djeca u pokretu	22
4.8 Prava djece koja žive na otocima	23
4.9 Pravila za zaštitu djece	23
5 PREPORUKE PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU	23
6 NORMATIVNE AKTIVNOSTI	24
7 ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI	24
7.1 Mišljenja i stavovi djece i mladih u 2009. i 2023. godini o tome kako ostvarujemo dječja prava	24
7.2 Djeca u ustanovama za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi	25
7.3 Rad obiteljskih odjela na općinskim sudovima	25
7.4 Uključivanje djece u paraspport	26
8 OBILASCI USTANOVA ZA DJECU I DRUGIH MJESTA	26
9 OSTALE AKTIVNOSTI U ZAŠTITI I PROMICANJU PRAVA DJECE	26
10 MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI	27
11 OSTALE AKTIVNOSTI PODRUČNIH I SREDIŠNJEG UREDA	27
12 USTROJ I FINACIJSKO POSLOVANJE	27
13 ZAKLJUČAK	28

Pokrate

COPE	Children of Prisoners Europe
CPUZ	Centar za pružanje usluga u zajednici
CPP	EU Children's Participation Platform
ENOC	European Network of Ombudspersons for Children
ENYA	European Network of Young Advisors of Ombudspersons for Children
EU	Europska unija
FM16+	Forum mladih 16+
HRT	Hrvatska radiotelevizija
HZJZ	Hrvatski zavod za javno zdravstvo
HZSR	Hrvatski zavod za socijalni rad
HZZO	Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
MMS	Mreža mladih savjetnika
MPU	Ministarstvo pravosuđa i uprave
MRMSOSP	Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
OBZ	Obiteljski zakon
OECD	Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj
PU	Policajska uprava
PU HZSR	Područni ured Hrvatskog zavoda za socijalni rad
PUP	Problemi u ponašanju
RH	Republika Hrvatska
TUR	Teškoće u razvoju
TZK	Tjelesna i zdravstvena kultura
UN	Ujedinjeni narodi
UNICEF	Fond Ujedinjenih naroda za djecu
ZSM	Zakon o sudovima za mladež

1 UVOD

Ured pravobranitelja za djecu zadužen je za praćenje, zaštitu i promicanje prava djeteta, stoga jednom godišnje izvješćavamo Hrvatski sabor o svemu što smo poduzeli kako bismo ispunili svoju zadaću, sukladno odredbama *Zakona o pravobranitelju za djecu*. Dvadeset prvo Izješće o radu pravobraniteljice za djecu pruža pregled našeg djelovanja tijekom 2023. godine te govori o trenutnom stanju prava djece u Hrvatskoj.

Krajem 2023. godine obilježili smo 20 godina djelovanja pravobraniteljstva za djecu u Hrvatskoj te smo povodom tog jubileja, uz podršku Ureda UNICEF-a za Hrvatsku, pitali više od 500 djece i mladih širom Hrvatske o ostvarivanju njihovih prava. Zabilježili smo njihova mišljenja i stavove o životu, slobodnom vremenu, obitelji, školi, zajednici i medijima te ih javno predstavili na svečanosti organiziranoj povodom obilježavanja jubilarne godine djelovanja Ureda. U tom važnom istraživanju djeca i mladi izdvojili su korištenje interneta kao jednu od novih ovisnosti kojoj trebamo posvetiti pažnju i pomoći im da ovladaju tom tehnologijom, umjesto da ona ovlada njima i njihovim životima.

Ako želimo osigurati najbolju moguću sustavnu podršku za djecu i mlade, u sve odluke trebamo uključiti njihova razmišljanja te na njima graditi politike, mjere i usluge. U svojem redovnom radu, tijekom 2023. godine susreli smo se s oko 1 300 djece, čije poruke i razmišljanja prenosimo kroz naše Izješće. Redovno smo konzultirali naše mlade suradnike u sklopu Mreže mladih savjetnika i Foruma mladih 16+. Ponosni smo njihovim aktivnim djelovanjem i na međunarodnom planu, posebice u okviru nove Platforme EU-a za sudjelovanje djece te Europske mreže mladih savjetnika (ENYA). Zahvaljujem svoj djeci koja su nam poklonila svoje vrijeme i uvide o tome kako žive i što očekuju od nas.

Nažalost, i 2023. godinu obilježili su nesretni događaji: od slučaja vršnjačkog nasilja u susjednoj zemlji koji je snažno odjeknuo i u Hrvatskoj, do nastavka ratnih zbivanja u Ukrajini te masivnog i teškog kršenja prava djece u Pojasu Gaze. Nastavljamo naglašavati potrebu osiguranja stručnjaka za mentalno zdravlje (psihologa, dječjih i adolescentnih psihijatarata) koji mogu pružiti podršku djeci u suočavanju i nošenju s teškim situacijama, razgovarati s njima povodom uznemirujućih događaja u bližoj i široj okolini, posebice u manjim sredinama koje se bore s nedostatkom resursa.

Prema dobivenim podacima od ministarstava¹, prošle godine je 21 dijete izgubilo život u prometu, sedmero je počinilo samoubojstvo, a sedmero djece je ubijeno. Uz te tragedije koje smo mogli spriječiti, kontinuirani porast obiteljskog i vršnjačkog nasilja, izdvajanja djece iz obitelji te poteškoće s mentalnim zdravljem djece, mladih i odraslih, ukazuju na zanemarivanje ovih kritičnih i kroničnih problema i nužnost većih ulaganja u sustave obrazovanja, pravosuđa, socijalne skrbi i zdravstva.

U Izješću ističemo pozitivne pomake, poput novog prijedloga *Protokola o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima*, uvođenja Barnahus modela za podršku svoj djeci koja su bila žrtve seksualnog nasilja te pooštrenja sankcija za seksualne delikte i drugih. Uz pozitivne pomake, nažalost, ponavljamo veliki broj naših zabrinutosti i prijedloga iz prethodnih izvješća, poput onoga da se napokon regulira rad igraonica za djecu. Ta usluga je praktički izvan radara i djelokruga upravnih tijela, a koriste ju tisuće roditelja i djece godišnje. Ponavljamo nužnost promjena koje će dovesti do učinkovitije zaštite djece i njihovih prava, u sustavima socijalne skrbi, zdravstva, pravosuđa te obrazovanja.

U 2023. stiglo nam je 13 % više prijava o pojedinačnim povredama prava djece nego u prethodnoj godini, ukupno njih 2 183. Neke prijave zbog svoje složenosti i specifičnosti zahtijevaju višegodišnje praćenje, stoga smo nastavili postupati u 1 065 predmeta iz prethodnih godina. Najveći rast prijava bilježimo u području pravosudno-zaštitnih prava (41,17 %), obrazovnih prava (24,47 %) te osobnih prava (14,46 %). Osim toga, čak 1 316 predmeta odnosila su se na opće inicijative i preporuke, suradnju s nacionalnim i međunarodnim institucijama, sastanke, projekte, obilaske ustanova te ostale poslove Ureda. Također smo u 1 252 telefonska razgovora pružili informacije i savjete strankama.

1 U trenutku pripreme ovog Izješća nismo dobili podatke Ministarstva znanosti i obrazovanja za 2023. godinu.

U radu na pojedinačnim prijavama, Ured nastavlja zagovarati drugačije pristupe rada s djecom i obiteljima, a sve u cilju ostvarivanja potencijala svakog djeteta. Ovdje želim posebno istaknuti sve one stručnjake, čelnike škola te lokalne zajednice koji svakodnevno prioritiziraju dječju dobrobit, tražeći rješenja za njihove probleme, često i izvan postojećih okvira svojih nadležnosti. Njih susrećemo prilikom posjeta različitim institucijama i zajednicama. U zaštiti prava djece sve više prepoznajemo i važnost osobnog angažmana, jer oslanjanje isključivo na propise ne donosi uvijek željene rezultate.

Tijekom 2023. sudjelovali smo u postupku donošenja ili izmjene 28 propisa, uključujući i tri strateška dokumenta. Kroz pojedine propise predložili smo ukupno 153 konkretne promjene u vezi zaštite djece, dajući mišljenje na predložene nacрте propisa, ali i inicirajući donošenje novih ili izmjene postojećih. Nažalost, tek ih je 13 prihvaćeno, od čega šest djelomično. Iako smo izrazito nezadovoljni ovakvom stopom prihvaćanja prijedloga, nastavljamo s jednakom predanošću zagovarati najbolji interes djece u svim budućim prijedlozima propisa i strategija.

Nadležnim tijelima uputili smo i 71 opću preporuku, upozorenje ili priopćenje u cilju unaprjeđivanja zaštite prava sve djece ili pojedinih skupina djece. Većina preporuka je prihvaćena (64 %), dok na četvrtinu preporuka nismo dobili nikakvu povratnu informaciju, na što nadležna tijela obvezuju propisi, a 11 % naših preporuka nije prihvaćeno. Više od trećine naših preporuka se odnosilo na obrazovanje (37 %). Realizaciju prihvaćenih preporuka pratit ćemo u narednom razdoblju.

Zbog opširnosti Izvješća, u tekstu smo koristili pokrate koje su objašnjene na početku Izvješća, a riječi i izrazi korišteni u tekstu podjednako se odnose i na ženski i na muški rod.

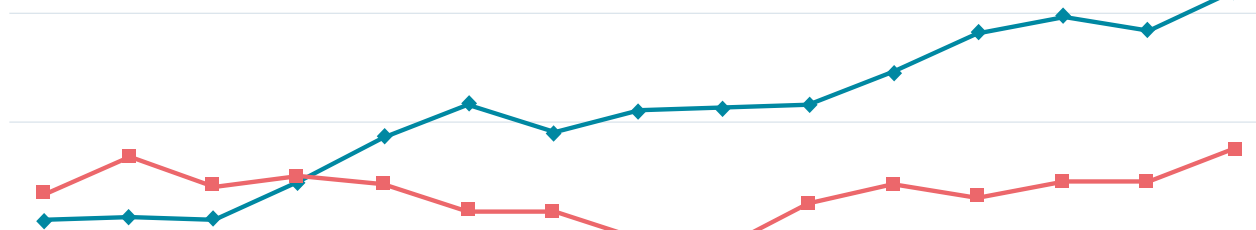
Zaključno, zahvaljujem svojem timu na iznimnoj posvećenosti i suosjećanju s kojim svakodnevno dolaze na posao, u želji da svako dijete u Hrvatskoj ne ostane zakinuto za svoja prava. Njihova podrška je bila ključna i u izradi ovog Izvješća.

Podsjećam na našu zajedničku odgovornost da djeci i mladim ljudima osiguramo život u državi u kojoj ih vidimo, čujemo i uvažavamo, u kojoj mogu sigurno i zdravo rasti i razvijati se. Nadam se da je ovo Izvješće doprinos i vodič za ostvarivanje takve vizije Hrvatske.

Pravobraniteljica za djecu

Helena Pirnat Dragičević, dipl. iur.

Prijave pojedinačnih povreda prava djece (DP) i drugih predmeta u radu (DPR) 2009. – 2023.

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
◆ DP	1050	1059	1054	1228	1436	1595	1456	1558	1573	1588	1741	1923	2004	1932	2183
■ DPR	1167	1350	1205	1253	1223	1090	1092	956	929	1125	1215	1158	1226	1230	1316

Prijave pojedinačnih povreda prava djece 2009. – 2023.

PRIJAVE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Osobna prava	625	687	636	753	701	742	702	711	726	690	737	772	825	826	943
Prava djece kao članova društvene zajednice	13	11	6	11	11	12	12	29	29	38	32	28	40	31	62
Obrazovna prava	187	153	159	161	262	273	239	296	310	318	391	492	478	421	524
Zdravstvena prava	35	21	25	28	107	257	184	161	155	173	137	162	172	141	97
Socijalna prava	48	29	43	42	55	60	42	39	41	45	46	62	48	52	53
Ekonomska prava	55	72	79	93	90	77	77	87	89	68	74	72	77	82	80
Kulturna prava	11	10	8	19	26	22	37	23	32	39	34	36	30	50	38
Pravosudno-zaštitna prava	33	38	55	61	81	62	67	96	97	72	81	115	141	139	197
Sigurnost i zaštita djece	12	12	15	13	25	26	36	51	31	81	130	116	121	121	137
Diskriminacija	3	3	6	16	25	24	20	18	20	38	42	35	49	31	28
Nenadležnost	22	19	16	26	42	38	39	41	42	21	29	32	20	37	23
Ostalo	6	4	6	5	11	2	1	6	1	5	8	1	3	1	1
UKUPNO	1050	1059	1054	1228	1436	1595	1456	1558	1573	1588	1741	1923	2004	1932	2183

2 PRAĆENJE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA DJECE

Tijekom 2023. zaprimili smo 2 183 nove prijave, pritužbe, upita i zahtjeva u vezi povreda pojedinačnih prava djece. Uz njih smo tijekom godine postupali u 1 065 predmeta prenesenih iz prethodnih godina, uglavnom zbog složenosti i specifičnosti problematike koja zahtijeva višegodišnje praćenje.

Prijave pojedinačnih povreda prava djece u 2023.

POJEDINAČNA PRAVA	Broj predmeta u radu iz prethodnih godina	Broj zaprimljenih predmeta u 2023.	Broj djece	Grupa djece
Osobna prava - ukupno	509	943	1358	59
Prava djece kao članova društvene zajednice	9	62	19	48
Obrazovna prava	218	524	432	123
Zdravstvena prava	44	97	89	19
Socijalna prava	18	53	116	8
Ekonomska prava	57	80	146	6
Kulturna prava	30	38	27	19
Pravosudno-zaštitna prava	92	197	238	14
Sigurnost i zaštita djece	68	137	131	33
Diskriminacija	13	28	19	12
Nenadležnost	6	23	18	3
Ostala prava	1	1	1	0
UKUPNO	1065	2183	2594	344

Prijave se odnose na 1 152 dječaka, 947 djevojčica te 395 djece za koju spol nije iskazan. Prijavama je obuhvaćeno i 344 grupa djece, najčešće u području obrazovanja (razredni odjeli ili svi učenici obrazovne ustanove), ali i grupe djece u vrtićima, sportskim klubovima, ustanovama socijalne skrbi i odgojnim ustanovama, a tu su i djeca-stanovnici naselja ili dijela naselja, korisnici pojedinih društvenih mreža i druge grupe djece, ovisno o problematici i mogućoj ugrozi njihovih prava. Grupe djece raznolike su po dobnoj strukturi, veličini grupe te mogućoj ugroženosti i povredi prava.

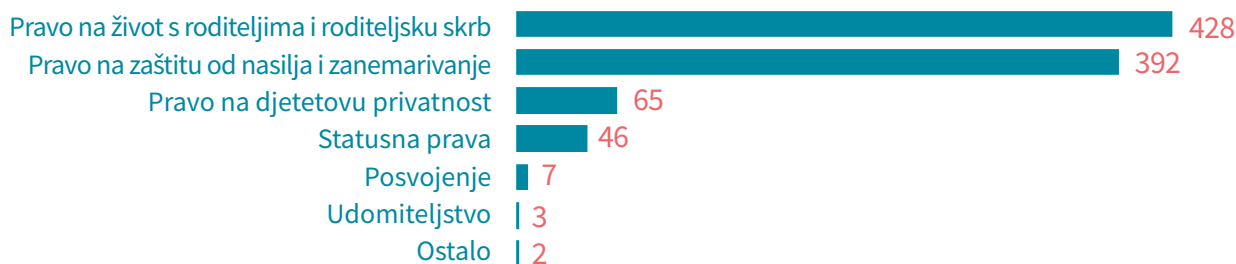
U najvećem broju (1 255) povrede prava djece prijavili su roditelji (majke u 836, očevi u 301 slučaju, te oba roditelja zajedno u 118 slučajeva). Po brojnosti slijede prijave institucija (430). Najčešće su to obrazovne institucije (214), škole i dječji vrtići koji traže savjet i preporuku za postupanje ili prijavljuju povrede prava djece zamjećujući zanemarivanje skrbi o djetetu ili sumnjajući na nasilno ponašanje u obitelji. Škole nam prijavljuju slučajeve seksualnog nasilja nad djetetom, na što ih obvezuje *Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja*. U velikom broju prijavitelji su bili ministarstva, agencije i inspekcije, tijela socijalne skrbi, udruge te predstavnici lokalne zajednice.

Djeca (24) su nam se i osobno prituživala na organizaciju nastave, neprimjeren odnos nastavnika, ponašanje udomitelja, odgajatelja ili prestrogu disciplinu u ustanovi u kojoj su smještena. Tražila su pomoć u promjeni ustanove u koju su smještena ili povratak u obitelj. Neka su tražila zaštitu od nasilja u obitelji ili vršnjačkog nasilja, dok su se neka prituživala na policijsko postupanje. Djeca su tražila pomoć i u konfliktnim roditeljskim odnosima, prituživala su se na odluke nadležnih tijela i određenu dinamiku susreta i druženja s roditeljem s kojim ne stanuju.

Obraćali su nam se i bake i djedovi, drugi djetetovi srodnici, susjedi, anonimni prijavitelji i drugi, a u 125 slučajeva postupanje smo započeli na vlastitu inicijativu, najčešće povodom napisa u medijima.

2.1 Osobna prava

Prijave povreda osobnih prava djece prema području povrede u 2023.

Najveći broj prijavi u području povreda osobnih prava djece (943) odnosio se na pravo na život s roditeljima i roditeljsku skrb (428) i zaštitu od nasilja i zanemarivanja (392). Po brojnosti slijede povrede prava na privatnost (65) i povrede statusnih prava djece (46). Ostala područja povreda osobnih prava djece bila su zastupljena u manjem broju te su se odnosila na posvojenje (7), udomiteljstvo (3) te ostale povrede (2).

Pravo na život – Povrede djetetovog prava na život odnose se uglavnom na počinjenje teških kaznenih djela na štetu djece (ubojstvo, pokušaj ubojstva), samoubojstvo, samoranjavanje i unesrećivanje te stradanje djece. Prema dostupnim podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (HZJZ) u razdoblju od 2020. do 2022. smrtno je stradalo 105 djece, među kojima najviše u prometnim nesrećama.

Nažalost, i u 2023. godini zabilježena su smrtna stradanja djece u različitim okolnostima: prometne nesreće (21), nasilje nad djecom (6), a neka su si sama oduzela život (7).

Prema podacima Hrabrog telefona najveći broj poziva u 2023. vezan uz mentalno zdravlje odnosi se na suicidalnost (30 %), samoozljeđivanje (21 %) i depresivnost (20 %).

Nesporna je važnost postojanja telefonske linije za pomoć djeci koja djetetu može pružiti trenutnu psihološku pomoć u kriznoj situaciji. Međutim, briga za mentalno zdravlje djece mora biti dugoročna, sustavna i kontinuirana. Uz podršku djetetu nužno je prevenirati uzroke koji dovode do narušavanja mentalnog zdravlja, osobito kad je riječ o vršnjačkom nasilju, narušenim i složenim odnosima u obitelji i drugim rizičnim čimbenicima koji se pravovremenim i odgovarajućim intervencijama institucija mogu prevenirati.

Djeca stradavaju i zbog svoje nezrelosti i znatizelje (teško stradanje djeteta od strujnog udara na vagonu vlaka, stradanje na gradilištu škole), neopreza odraslih osoba (dostupnost oružja i strojeva djeci, utapanje djece), neka zbog izazova vršnjaka ili utjecaja društvenih mreža koji ih potiču na opasne radnje, a sve zbog povećanja popularnosti i klikova u virtualnom svijetu. Za zaštitu djece ključna je uloga roditelja u sprječavanju dovođenja djeteta u potencijalno opasne situacije, odnosno pravovremena reakcija nadležnih institucija u slučaju zanemarivanja roditeljske skrbi.

2.1.1 Statusna prava

U 2023. godini primili smo 46 prijavi koje se odnose na statusna prava djece.

Statusna prava djece stranaca – Roditelji djece stranog državljanstva nerijetko se suočavaju s problemima u reguliranju statusnih prava svoje djece, najčešće prava na reguliranje boravišnog statusa i s njime povezanog prava na zdravstvenu zaštitu i drugih prava koja proizlaze iz prava na zakoniti boravak u Hrvatskoj. I dalje je sporan važeći propis koji ne osigurava mogućnost da djeca automatizmom slijede boravišni status svojih roditelja. Događa se tako da se djetetu koje je rođeno u RH, iako roditelj ima stalni boravak u RH, priznaje pravo na privremeni boravak tek u trajanju do godine dana. Također, djetetu čiji roditelj ima važeću dozvolu za boravak i rad može se odobriti privremeni boravak u svrhu spajanja obitelji samo ako je njegov roditelj imao neprekidno najmanje godinu dana odobren privremeni boravak. Time se onemogućuje da dijete boravi uz svog roditelja koji je na privremenom radu u Hrvatskoj kraće od godinu dana. Već godinama ukazujemo na to kako sva djeca na privremenom boravku u RH trebaju uživati jednaki standard zdravstvene zaštite te za to treba osigurati sredstva u državnom proračunu.

Roditelji **djece hrvatskog državljanstva** najčešće se pritužuju na ostvarivanje statusnih prava djece u slučaju konfliktnih odnosa roditelja, osobito **prava djeteta na prebivalište** kod prekida obiteljske zajednice i sukoba roditelja koji ne mogu suglasno odlučiti o mjestu djetetovog prebivališta. Događa se da roditelj odbija dati suglasnost za prijavu prebivališta na adresi na kojoj dijete stvarno živi ili se protivi prijavi prebivališta na novoj adresi roditelja, iako činjenica preseljenja ne utječe na realizaciju njegovih susreta s djetetom. Onemogućavanje prijave prebivališta utječe na ostvarivanje drugih prava djeteta, poput upisa u vrtić ili školu.

2.1.2 Pravo na privatnost

U 2023. godini postupali smo u 65 pojedinačnih slučajeva u vezi s djetetovim pravom na privatnost te u još 21 prijavi povreda drugih prava u kojima se istodobno ukazivalo i na povredu privatnosti djece (u području povrede osobnih, obrazovnih, pravosudnih, zdravstvenih ili participativnih prava djece). Pored toga, postupali smo u još 15 predmeta koji su se odnosili na opće inicijative u području zaštite privatnosti djece, te upite, obavijesti i traženje savjeta o privatnosti djece. Najviše prijava odnosilo se na privatnost djece u medijima, uključujući sve društvene medije, a posebice društvene mreže, zatim u institucijama – školama, dječjim vrtićima, sportskim društvima, udrugama, na ostalim mjestima te u obitelji.

Od medija tražimo da prilikom izvještavanja o bilo kojoj situaciji koja se odnosi na djecu prethodno razmotre kako će neka objava utjecati na dijete o kojem se izvještava, te da se pobrinu da se medijskom objavom ne ugrozi dobrobit djeteta. Medije smo upućivali na preporuke pravobraniteljice za djecu o zaštiti privatnosti djece i preporuke o medijskom izvještavanju o djeci.

Nakon saznanja da se na e-Oglasnoj ploči objavljuju odluke sudova u kojima su osobni podaci djece, obratili smo se Ministarstvu pravosuđa i uprave (MPU) te Vrhovnom sudu Republike Hrvatske. Upozorili smo da se ovakvom praksom krši djetetovo pravo na privatnost te preporučili izmjenu važećih propisa kako bi se djeci osigurala zaštita privatnosti i najboljeg interesa, žurno uklanjanje s e-Oglasne ploče svih odluka u kojima se krši pravo djece na privatnost te njihovu objavu u obliku koji poštuje anonimnost.

Pritužbe nam ukazuju da je potrebno unaprjeđivati zaštitu privatnosti djece u društvu kroz javne kampanje i sustavno educiranje stručnjaka u raznim područjima, kao i samih roditelja i djece, te podizati svijest o ranjivosti djece kao posebno zaštićene skupine u društvu i o načelu minimalnog izlaganja djece javnosti u svrhu zaštite njihove privatnosti i sigurnosti u digitalnom okruženju.

2.1.3 Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb

Najveći broj prijava u 2023. odnosi se na pravo na život s roditeljima i roditeljsku skrb (428) - od toga 310 prijava odnosi se na ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi, 88 na ograničavanje prava na roditeljsku skrb, a 30 prijava vezano je uz poteškoće u realizaciji djetetovog prava na uzdržavanje.

Ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi - Osim **pritužbi na postupke drugog roditelja** koje često ukazuju na različit odgojni stil roditeljstva ili na zanemarujuće postupke roditelja, pritužbe u ovom području često se odnose i na rad pojedinih stručnih radnika koji neposredno rade s obitelji, kao i na rad institucija u cjelini. I dalje bilježimo veliki broj slučajeva visoko-konfliktnog partnerskog odnosa, koji se nažalost negativno odražava i na njihovo roditeljstvo. Do povreda prava djece u području obiteljskih odnosa najčešće dolazi zbog nespremnosti jednog ili oba roditelja da interese i potrebe svoje djece stave ispred vlastitih interesa i potreba. Na zaštitu interesa djece negativno utječe **sporost u postupanju institucija** (sudova koji vode postupke, područnih ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad - PU HZSR koji na traženje suda rade procjene, općinskog državnog odvjetništva koji postupaju po kaznenim prijavama PU HZSR-a, a koji su prethodno prepoznali manipulativne postupke roditelja). Reakcija stručnjaka iz institucija uključenih u rad s takvim obiteljima mora biti žurna, a postupci nužno ujednačeni kako bi različiti mehanizmi koje imaju na raspolaganju polučili rezultate i zaštitili najbolji interes djeteta. Očekuje se kontinuirano ulaganje u sustav kroz zapošljavanje, edukacije i supervizije stručnjaka, osiguranje ravnomjerne teritorijalne dostupnosti obiteljskih sudova i socijalnih usluga, kao i dostupnost stručnjaka za zaštitu mentalnog zdravlja.

Ograničavanje prava na roditeljsku skrb – U 2023. godini smo radili na 88 predmeta koji su se odnosili na ograničavanje ili oduzimanje prava roditeljima na roditeljsku skrb. Polovicu broja prijava (44) uputili su nam roditelji nezadovoljni izborom ustanove, udomiteljske obitelji ili srodnika kojem su djeca povjerena na svakodnevnu skrb. Pritužuju se na neodgovarajuću skrb o zdravlju, higijeni, prehrani djece, ali i na nasilno ponašanje djelatnika ustanova prema djeci. Često navode da su im djeca „oduzeta“ bez razloga, no iz izvješća PU HZSR-a proizlazi da su djeca izdvojena iz obitelji zbog utvrđenog zanemarivanja ili zlostavljanja, a oni ne vide svoju odgovornost za probleme koji su doveli do uključivanja službe socijalne skrbi u obitelj.

Posebno zabrinjavaju situacije u kojima PU HZSR-i uoče rizik za odrastanje djece u obitelji, no zbog nedostatka smještajnih kapaciteta ne predlažu njihovo izdvajanje, već se oslanjaju na mjere obiteljsko-pravne zaštite koje često ne daju rezultate. Riječ je o situacijama u kojima stručni radnici ne mogu formalno niti pokrenuti postupak oduzimanja prava roditeljima da žive s djetetom jer nemaju unaprijed osiguran smještaj. Zbog takvih smo slučajeva predložili izmjenu *Obiteljskog zakona* (OBZ) kojom se pokretanje postupka ne uvjetuje prethodno osiguranim smještajem, budući da se smještaj može osigurati i tijekom trajanja postupka, no naš prijedlog nije prihvaćen.

Također, sve je više situacija u kojima udomitelji traže izdvajanje djece iz svojih obitelji jer ne mogu adekvatno odgovoriti na potrebe djeteta uslijed poteškoća koje dijete iskazuje te nedostatne pomoći i podrške sustava socijalne skrbi, zdravstva i obrazovanja.

U postupcima lišenja prava na roditeljsku skrb uočavamo dugotrajnost sudskih postupaka, te usmjerenost na prava roditelja, a ne djeteta.

2.1.3.1 Djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi

Prema podacima dobivenim u *Istraživanju o kretanju broja djece i mladih na smještaju, boravku i organiziranom stanovanju u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi te u centrima za pružanje usluga u zajednici* uočavamo značajno povećanje broja djece u ustanovama u odnosu na prethodne godine, koje bi bilo i veće da kapaciteti nisu popunjeni. I dalje nema mjesta u ustanovama i udomiteljskim obiteljima za prijem djece, a unatoč nastojanjima stručnjaka socijalne skrbi da promoviraju udomiteljsku skrb, nema povećanog interesa za bavljenje udomiteljstvom. Posljedica je velik broj djece koja ostaju živjeti u ugrožavajućim uvjetima u biološkim obiteljima, prekapacitiranim ustanovama i udomiteljskim obiteljima. Situacija sa smještajem djece je **alarmantna**, posebno za djecu mlađu od sedam godina, te je nužno otvaranje novih smještajnih kapaciteta (npr. kroz proširenje kapaciteta organiziranog stanovanja) i reorganizacija postojećih u ustanovama koje za to imaju prostornih i kadrovskih mogućnosti, a da se pri tome ne smanjuje već postignuta razina zaštite djece. Preporučili smo dodatna zapošljavanja u sustavu socijalne skrbi, daljnji razvoj kvalitetnih usluga i intervencija za obitelji koje svojim postupcima ugrožavaju razvoj i prava djeteta te pružanje stručne pomoći i podrške onim obiteljima čija su djeca privremeno povjerena drugoj osobi, ustanovi socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji.

U području zaštite dječjih prava vezanih uz **posvojenje** postupali smo u sedam predmeta, koji su uključivali i četvero djece iz DR Kongo. Ovaj je slučaj razotkrio slabosti sustava koje do tada nisu bile prepoznate. Ova posvojenja odvila su se „ispod radara“ socijalne službe koja je prije svih dužna skrbiti o zaštiti djece kojima je potrebna alternativna skrb i koja život počinju u novoj obitelji. Obrazloženje Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (MRMSOSP) da je moguće da se djeca posvajaju upravo na taj način, mimo socijalnih službi jer nije zakonski zabranjeno, kao i saznanje da se stranim sudskim presudama daje legitimitet u postupku koji ne jamči zaštitu djece, potaknuli su nas na upućivanje žurne preporuke Vrhovnom sudu RH, MRMSOSP-u, MPU-u te Ministarstvu vanjskih i europskih poslova, što je rezultiralo izmjenama propisa i propisivanjem procedura za međudržavno posvojenje koje se provodi mimo *Haške konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem*.

2.1.3.2 Uzdržavanje

U 2023. primili smo 30 pisanih pritužbi/upita te 24 telefonska i usmena upita o ostvarivanju prava na uzdržavanje. Razlozi za obraćanje pravobraniteljici su različiti: neki traže informacije i savjet kako ostvariti uzdržavanje za dijete, drugi ukazuju na poteškoće u pokušaju zaštite ovog djetetovog prava, izražavajući nezadovoljstvo funkcioniranjem sustava zaštite prava djece u cjelini ili pojedinog njegovog segmenta.

U postupku e-savjetovanja ukazali smo na potrebu intervencije u niz odredbi OBZ-a koje se odnose na unaprjeđivanje zaštite interesa djece vezano uz ostvarivanje uzdržavanja, dok smo u *Obrascu prethodne procjene Zakona o privremenom uzdržavanju* upozorili na visinu i ograničeno trajanje isplate privremenog uzdržavanja. Također smo izrazili zabrinutost zbog najavljene promjene stvarne nadležnosti u području privremenog uzdržavanja, koja bi sa Hrvatskog zavoda za socijalni rad (HZSR-a) trebala prijeći na Agenciju za osiguranje radničkih tražbina.

Unatoč trendu smanjivanja pritužbi koje se odnose na uzdržavanje djece, poteškoće s kojima se suočavaju djeca i roditelji ostaju slične, iz godine u godinu. Neadekvatan odgovor sustava na neodgovorno ponašanje neplatiša uzdržavanja, koji se očituje kroz dugotrajnost sudskih postupaka, neizricanje privremenih mjera, poteškoće u provedbi ovrhe te neučinkovitu kaznenopravnu zaštitu i dalje predstavlja zapreku u ostvarivanju prava djece na uzdržavanje. I dalje smatramo da ima prostora za poboljšanja na normativnoj i praktičnoj razini, zbog čega su i dalje aktualni dosadašnji prijedlozi za poboljšanja.

2.1.4 Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja

Podaci Ministarstva unutarnjih poslova (MUP) za 2023. ukazuju na **povećanje kaznenih djela na štetu djece za 22,4 %** u odnosu na prošlu godinu. Nad djecom su počinjena 434 kaznena djela protiv života i tijela, a sedmero djece smrtno je stradalo uslijed nasilja. Zabrinjava i počinjenje 745 kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta.

MUP bilježi i porast **nasilja nad djecom u obitelji**, a najčešći oblik bilo je psihičko nasilje kojem je bilo izloženo 1 148 djece. Počinjeno je i 7 372 prekršaja iz *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji*. Česte su prijave za različite oblike nasilja u situaciji narušenih i visoko-konfliktnih odnosa roditelja koji koriste dijete kao sredstvo obračuna tijekom procesa razvoda braka, a roditelji koriste i manipulativna ponašanja koja su štetna za dijete. Roditelji se i međusobno teško optužuju za različite oblike zlostavljanja i zanemarivanja (zdravlja, školovanja i odgoja) djeteta. Iako se tjelesno kažnjavanje djece u obitelji smatra nasilnim, ponižavajućim i kažnjivim, neki ga roditelji i bliski srodnici i dalje primjenjuju.

Zabrinjavaju slučajevi kada su suci dodatno ugrozili žrtve nasilja otkrivajući adrese ili imena sigurnih kuća i tajnih mjesta na kojima su žrtve smještene. Važno je prepoznati i rizik od mogućeg počinjenja **femicida** od strane osobe već osuđene za obiteljsko nasilje. Potrebna je i suradnja HZSR-a, policije i državnog odvjetništva u praćenju počinitelja po izlasku iz zatvora te praćenje zaštite žrtve obiteljskog nasilja.

Primili smo oko 80 % više prijava za **nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama**, a najveći porast bilježi se za vršnjačko nasilje (fizičko, verbalno, spolno uznemiravanje i *online* nasilje). Zapažamo neujednačena, a ponekad i nedostatna postupanja škola u reakciji na nasilno ponašanje djece, ali i u preventivnim aktivnostima. Česte su pritužbe roditelja zbog izostanka vidljivih rezultata i nastavka nasilnog ponašanja pojedinog djeteta i nakon poduzetih mjera. Zaprimili smo i više prijava za nasilje djelatnika odgojno-obrazovnih institucija. Uočava se povećanje svjesnosti školskih uprava o neprihvatljivosti i kažnjivosti nasilnog ponašanja djelatnika te svjesnost o potrebi da se takve osobe udalje iz rada s djecom.

Osim u obitelji i školi, djeca trpe vršnjačko nasilje, ali i nasilje odraslih osoba u domovima, sportskim udrugama, javnom prijevozu, trgovini, na ulici i u susjedstvu. Prijavitelji nam se u takvim slučajevima najčešće obraćaju zbog nezadovoljstva (ne)djelovanjem organizacija i institucija te zbog preblagih sankcija, posebice za odrasle osobe koje su bile nasilne prema djeci.

Podaci za 2023. ukazuju na činjenicu da je, unatoč postignutim određenim pomacima na razini propisa i prakse, nasilje nad djecom u našem društvu još uvijek često i široko prisutno. Potrebno je da svi sustavi

i institucije ulože snažnije napore u prevenciju i reakciju na sve oblike nasilja te postrože sankcioniranje počinitelja. Važno je i da institucije na svako nasilje u javnom prostoru (fizičko, verbalno, seksualno i *online*) žurno i snažno reagiraju kako bi se poslala poruka o neprihvatljivosti i štetnosti takvog ponašanja ne samo za žrtvu, nego i za zajednicu u cjelini.

2.2 Prava djece kao članova društvene zajednice

Primili smo 62 prijave koje su se uglavnom odnosile na zaštitu djece od potencijalno štetnih informacija. Ostalo su bila obraćanja odraslih u pogledu ostvarivanja prava djeteta na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijedi ili u pogledu autonomije djeteta u procesu ostvarivanja prava na sudjelovanje. Djeca su podnijela tri prijave vezano za pravo na sudjelovanje/participaciju djece koja su sposobna oblikovati mišljenje u obiteljsko-pravnim pitanjima, u školi i na drugim mjestima.

Ostvarivanje prava na participaciju mora se djetetu omogućiti u svim okruženjima i situacijama u kojima djeca odrastaju, razvijaju se i uče. Još uvijek je prisutan problem nedovoljnog razumijevanja ovog prava djeteta, a odrasli nisu educirani za rad s djecom na ostvarivanju njihovih participativnih prava. Ostvarenje ovoga prava za djecu mora biti smisleno, poticajno, dobrovoljno i sigurno. Pritom djeca trebaju biti zaštićena od manipulacije i prisile i od toga da ih se koristi kao dekoraciju (pogotovo u izbornim kampanjama ili na sastancima na koje bivaju pozvana samo radi ispunjavanja forme, a ne radi stvarnog interesa za stavove i mišljenje djece o određenim pitanjima). Djeca u procesu sudjelovanja moraju biti zaštićena od neprimjerenih i potencijalno povređujućih poruka i reakcija odraslih na njihova iznesena mišljenja.

2.3 Obrazovna prava

Za područje odgoja i obrazovanja u 2023. godini zaprimili smo 524 pojedinačne prijave povreda prava djece, što je za 103 prijave više nego prethodnu godinu. Prijavama je bilo obuhvaćeno 432 djece i 123 grupe djece (odgojno-obrazovnih skupina, razreda ili ustanova). Prema razinama obrazovanja, kao i prethodnih godina najveći broj prijava zaprimljen je za osnovno obrazovanje, zatim područje predškolskog odgoja i obrazovanja, a najmanje za srednjoškolsko obrazovanje. Za jedan dio pritužbi nije bilo moguće odrediti o kojoj razini obrazovanja se radi. Na pojedinačne povrede prava djece s teškoćama u razvoju odnosilo se 187 prijava.

Podnositelji pritužbi u najvećem broju slučajeva su majke (252), potom institucije (88), dok su nam se djeca obratila u samo tri slučaja. Najviše prijava kao i prethodnih godina (175) bilo je iz Grada Zagreba, za 87 prijava županija je nepoznata, a 39 prijava zabilježeno je iz Splitsko-dalmatinske županije.

Osim povreda prava djeteta na odgoj i obrazovanje u odgojno-obrazovnim ustanovama, djeca su doživljavala i druge povrede prava: prava na zaštitu od nasilja i zanemarivanja, zaštitu od diskriminacije, prava na privatnost, prava na sudjelovanje te zdravstvenih prava.

Pojedinačne prijave povreda prava djece u odgoju i obrazovanju odnosile su se na: dostupnost odgoja i obrazovanja, sigurnosne, prostorne i organizacijske uvjete, kadrovske uvjete te programe i sadržaje, međusobne odnose roditelja i radnika odgojno-obrazovnih ustanova, primjereno obrazovanje djece s teškoćama u razvoju (TUR) i primjereno obrazovanje darovite djece.

2.4 Zdravstvena prava

Postupali smo u povodu 97 pojedinačnih prijava, uputili smo pet preporuka i sudjelovali u tri normativne aktivnosti.

Primljene prijave su se odnosile na otežanu dostupnost zdravstvenih usluga djeci zbog problema pri upisu djeteta u pedijatrijsku ordinaciju, dugog čekanja na ostvarivanje zdravstvene usluge, zaštitu zdravlja djece s TUR-om i djece – stranaca. Obratili su nam se roditelji nezadovoljni rješenjima Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (HZZO) o ostvarivanju prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja, kao i građani zabrinuti dostupnošću alkoholnih pića djeci u noćnim klubovima te negativnim utjecajem reklama na razvoj ovisnosti o kladenju i kockanju kod djece. Odgovarali smo na upite o obveznom cijepljenju djece.

Bavili smo se pitanjem zdravstvenih pregleda sportaša te uključivanjem fizički neaktivne djece u tjelesne aktivnosti i sport.

Zaštita **mentalnog zdravlja djece i adolescenata** mora biti sustavna i kontinuirana na području cijele države kako bi se prevenirali teži problemi i potreba za hospitalizacijom. Posebnu pažnju treba pokloniti pronalasku uzroka teškoća mentalnoga zdravlja djece i mladih te raditi na njihovu uklanjanju, kao i mijenjati ponašanja koja ugrožavaju mentalno zdravlje djece.

Zalažemo se za uspostavljanje standarda **pedijatrijske palijativne skrbi** u Hrvatskoj prema najvišim europskim standardima koji u središte stavljaju individualne potrebe djeteta i potrebu podrške djetetovoj obitelji.

Ostvarivanje prava djeteta na **cijepljenje** je jedna od najučinkovitijih preventivnih mjera u očuvanju zdravlja djeteta. Potrebno je posvetiti dodatnu pažnju cjelovitom informiranju roditelja o koristima cijepljenja, u čemu najvažniju ulogu imaju pedijatri, obiteljski liječnici i stručnjaci iz svih zavoda za javno zdravstvo.

Zabrinjavajuća je dostupnost **alkohola i cigareta** djeci, kao i popularnost e-cigareta, *vaping* uređaja i grijanog duhana te nikotinskih vrećica među djecom i mladima. Djeca i njihovi roditelji također nisu dovoljno osviješteni o mogućim rizicima i štetnom djelovanju energetskih napitaka.

Važno je provoditi javnozdravstvene i medijske kampanje te kroz odgojno-obrazovni sustav trajno provoditi preventivne programe, kao i snažnije utjecati i na djecu i roditelje kako bi se pridonijelo razvoju zdravih životnih navika i očuvanju zdravlja djece i mladih.

2.5 Socijalna i ekonomska prava

Dječje siromaštvo - Stvarni primjeri dječjeg siromaštva govore o neimaštini i potrebi ozbiljnog pristupa ovom problemu. Potrebno je potrebno iznose novčanih pomoći prilagoditi troškovima života, osigurati nenovčanu podršku usmjerenu na rješavanje problema djeteta uzrokovanih siromaštvom i osigurati djeci jednaki pristup obrazovanju, zdravstvu, zdravoj prehrani, primjerenom stanovanju i drugim uslugama u zajednici.

Socijalna prava - Primili smo 53 prijave vezane uz socijalna prava djece, a odnosile su se većinom općenito na socijalna prava iz sustava socijalne skrbi, zatim na roditeljsku i roditeljske potpore, doplatka za djecu, pravo na status roditelja njegovatelja, pravo na dopust za njegu djeteta i osobnu invalidninu. Predlagali smo poboljšanja u reguliranju prava kroz *Zakon o socijalnoj skrbi*, *Zakon o doplatku za djecu* i druge propise.

Ekonomska prava - U 2023. godini primili smo 80 pritužbi vezanih za kršenje ekonomskih prava djece, od kojih se najveći broj odnosio na primjeren životni standard (43), zatim na zaštitu imovinskih prava djece, uključujući raspolaganje imovinom (21), nezakoniti rad ili zapošljavanje djece u području radnih odnosa kod poslodavca (šest), zaštitu djece od neprimjerenog oglašavanja (pet), povrede prava učenika tijekom učenja temeljenog na radu (tri) te po jedna na sudjelovanje djece u kulturnim i umjetničkim aktivnostima i zaštitu djece koja prose.

Pravo na primjereni životni standard - Roditeljima koji zbog gubitka zaposlenja ili obolijevanja nemaju primanja ili su ona mala nije moguće podmiriti troškove života kao niti osigurati djeci kvalitetan dom bez pomoći države, što zahtijeva učinkovitu stambenu politiku socijalnog stanovanja.

Gospodarsko iskorištavanje i obavljanje štetnih poslova - U propisima iz strukovnog obrazovanja i naukovanja zasad nema inspekcije koja bi mogla prekršajno kazniti ili izreći drugu odgovarajuću mjeru poslodavcu za povrede prava učenika. Propisima nisu regulirana neka pitanja u vezi s radom učenika preko tzv. učeničkih servisa. U području umjetničkih, audiovizualnih, promidžbenih, sportskih i sličnih aktivnosti nedostaju jasna pravila o naplatnom i besplatnom sudjelovanju djece. Problemu iskorištavanja djece za prosjačenje ne pristupa se sveobuhvatno, izostaje kontinuirana suradnja nadležnih resora i planiranje dugoročnih mjera zaštite djece.

Zaštita imovinskih prava djeteta - Uočava se da do povreda imovinskih prava djece dolazi zbog preširokog tumačenja pojma vrjednije imovine te nepostojanja zaštitnih mehanizma i kontrole trošenja sredstava. Do povreda dolazi i u slučajevima neodgovornog i nesmotrenog postupanja roditelja koji, bez da se prethodno informiraju, poduzimaju radnje u ime i za račun djece. Vidimo potrebu donošenja protokola za postupanja u ostavinskim postupcima u kojima nasljeđuju djeca, kao i lista za procjenu čimbenika rizika po kojima bi postupao HZSR tijekom procjene i zaštite imovinskih prava i dobrobiti djece. Nužno je predvidjeti i širu lepezu mjera za zaštitu imovinskih prava djece u OBZ-u.

Nepريمjereno oglašavanje - Djeca postojećim propisima nisu dovoljno zaštićena od potencijalno negativnog utjecaja oglašavanja. Potrebno je uložiti dodatne napore kako bi se djecu na svim mjestima zaštitilo od izloženosti oglašavanju i dostupnosti igara na sreću, alkohola, energetskih pića, duhanskih i srodnih proizvoda i hrane i pića čija se pretjerana uporaba ne preporučuje.

Dječji proračun - Sukladno *Općem komentaru br. 19.* Odbora za prava djeteta UN-a o izdvajanju sredstava iz javnih proračuna za ostvarenje dječjih prava, države stranke nemaju diskrecijsko pravo odlučiti hoće li ili neće ispuniti svoju obvezu poduzimanja odgovarajućih zakonodavnih, administrativnih i drugih mjera potrebnih za ostvarivanje dječjih prava, što uključuje i mjere koje se odnose na javne proračune. Nužno je postojanje mehanizma za praćenje i procjenu učinkovitosti proračunskih izdvajanja za provedbu *Konvencije o pravima djeteta*, posebice u korist djece u nepovoljnom i ranjivom položaju.

2.6 Kulturna prava i pravo na slobodno vrijeme

Primili smo 38 prijava povreda kulturnih prava, od kojih se najviše odnosilo na zaštitu prava djece sportaša (24). Broj prijava u ovom području je u odnosu na prethodnu godinu manji. Prijave ukazuju na potrebu osiguravanja: sigurnih i za djecu prilagođenih prostora za igru i slobodno vrijeme, sigurnih i uređenih dječjih igrališta i igraonica te dostupnih i besplatnih slobodnih aktivnosti za djecu.

I dalje je prisutan nedostatak propisa kojim bi se postigla potpunija i bolja zaštita djece od opasnosti i rizika u području igre i slobodnog vremena. Iako već godinama preporučujemo nadležnim tijelima donošenje propisa kojim bi se uredili uvjeti rada **dječjih igraonica i igrališta** i sustav njihova nadzora, te na to upozoravamo i Vladu, takav propis još uvijek nije donesen. Još uvijek nije donesen ni provedbeni propis iz *Obiteljskog zakona* kojim bi se reguliralo **sudjelovanje djece u umjetničkim, audiovizualnim, promidžbenim, sportskim i sličnim aktivnostima**, na što smo također više puta upozoravali.

2.7 Pravosudno-zaštitna prava

Tijekom 2023. postupali smo u 197 pojedinačnih slučajeva povrede prava djece u pravosudnom postupku vezanih uz postupanje policijskih službenika, djelatnika HZSR-a, posebnih skrbnika, sudova i državnog odvjetništva. Riječ je o pritužbama zbog neprimjerenog postupanja policijskih službenika prema djeci ili u prisutnosti djece, nedovoljnom ili neodgovarajućem postupanju socijalnih radnika, neodgovarajućoj zaštiti djece u obiteljskim postupcima zbog **nepravovremenih odluka**. Sudski postupci u sferi kaznenog zakonodavstva **traju predugo** te dijete žrtva kaznenog djela predugo čeka na ishod postupka, čime se odgađa kvalitetni oporavak djeteta žrtve. Problem predstavlja i **neučinkovitost ovrha te neusklađenost kaznenih, prekršajnih i obiteljskih odluka**. Stoga su nužni specijalizirani i posebno educirani suci za rješavanje predmeta obiteljsko-pravne zaštite djeteta, ali i stvaranje procesnih, tehničkih i kadrovskih uvjeta koji će u obiteljskom sudovanju osigurati žurnost. **Institut posebnog skrbništva** važna je karika u zaštiti djece u pravosudnom postupku, međutim, već dulje vrijeme ukazujemo na brojne slabosti tog instituta unatoč naporima koji se ulažu u njegovo tehničko i kadrovsko unaprjeđivanje.

2.7.1 Zaštita djeteta žrtve i svjedoka

Prema podacima MUP-a, u 2023. godini počinjeno je 6 409 kaznenih djela na štetu djece, što je povećanje za 22,4 % u odnosu na 2022. Prijavljenim kaznenim djelima oštećeno je 6 913 djece, od čega 4 084 u dobi do 14 godina, 1 543 u dobi 14-16 godina i 1 286 djece u dobi 16-18 godina.

Problemi ųrtava u pristupu pravosuđu uglavnom proizlaze iz sporosti u procesuiranju poćinitelja, neodgovarajućeg tretmana djeteta u postupku, nedostatka informacija, nedovoljne potpore i zaštite djece ųrtava te blagih osuda poćinitelja. Unaprjeđenje poloųaja djeteta ųrtve zahtijeva uspostavu organiziranog sustava zaštite djece ųrtava kaznenih djela i prekršaja, zbog ćega je vaųno da je MPU prihvatio našu inicijativu te je u tijeku projekt uvođenja Barnahus modela u Hrvatskoj. Ovaj model podrazumijeva multidisciplinarni i meĳuagencijski pristup, osiguravajući suradnju i koordinaciju razlićitih tijela (pravosudnih, socijalnih, zdravstvenih) u jednoj ustanovi prilagoĳenoj djeci koja nudi cjelovite usluge za dijete i obitelj pod jednim krovom. Uz pomoć i podršku djetetu ųrtvi, nuųno je postići brųe i učinkovitije sudske procese. Nesporna je i vaųnost odgovarajućeg **zastupanja** djetetovih interesa tijekom kaznenog postupka te je nuųna i posebna specijalizacija odvjetnika, stoga zagovaramo **donošenje posebnog propisa** koji će razraditi elemente i kriterije za odreĳivanje opunomoćenika te vrstu obvezne edukacije za opunomoćenike kao uvjet za stjecanje kvalifikacije za zastupanje djeteta.

2.7.1.1 Zaštita od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe

Prema podacima MUP-a, u 2023. prijavljeno je 837 kaznenih djela spolne naravi na ųtetu djece.

Pravobraniteljica za djecu je u 2023. zaprimila 120 obavijesti u vezi s pravom djeteta na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe, najviše od odgojno-obrazovnih ustanova vezano za primjenu *Protokola o postupanju u slućaju seksualnog nasilja*. Zabrinjava velik broj **prijava seksualnog nasilja u obrazovnim institucijama**, posebno prijave o seksualnom uznemiravanju ućenika od strane nastavnika. Slućajevi seksualnog uznemiravanja nerijetko prolaze bez kaznenog progona, ųto omogućuje zlostavljaću da i dalje obavlja posao u kojem dolazi u kontakt s djecom i nastavi sa svojim ugroųavajućim ponašanjem. Smatramo da bi zaštiti djece pridonio sustav licenciranja nastavnika kako bi se osiguralo da odgojno-obrazovni rad provode iskljućivo osobe visoko moralnih i strućnih kvaliteta. Takoĳer drųimo da sankcioniranje za prekršaj seksualnog uznemiravanja treba biti zapreka za rad u ųkoli, ųto unatoć našim prijedlozima o potrebi dopuna zapreka za rad u odgojno-obrazovnoj ustanovi i dalje nije slućaj.

Reakcije pravosuĳa na prijavu seksualnih delikata prema djeci ćesto nisu odgovarajuće pa svjedoćimo **dugotrajnim postupcima, blagim kaznama za poćinitelje te neizricanju sigurnosnih mjera**, ćime se djecu obeshrabruje na prijavljivanje, a poćinitelje ohrabruje na ćinjenje novih delikata. Blage kazne imaju za posljedicu i kratko ćuvanje podataka o osuĳivanosti u kaznenoj evidenciji i brzi nastup rehabilitacije. Nastupom rehabilitacije, provjera kriminalne prošlosti nije moguća, osoba se smatra neosuĳivanom i nitko je ne moųe ogranićavati u njezinim pravima. Kontinuirano traųimo da se sprijeći da pravomoćno osuĳeni poćinitelji seksualnog nasilja ponovno doĳu u kontakt s djecom. Zato se zalaųemo za trajno ćuvanje podataka o osuĳivanosti te da prethodna osuĳivanost za odreĳena kaznena djela bude zapreka za obavljanja poslova koji ukljućuju kontakt s djecom u svim podrućjima organiziranih aktivnosti s djecom. To bi se trebalo osigurati posebnim propisom, ųto je kao inicijativu ovog Ureda prihvatio MPU te osnovao radnu skupinu za njegovu izradu.

Posebno nas zabrinjava i smatramo ozbiljnim propustom to ųto **seksualni predatori nakon izdrųane zatvorske kazne nisu pod nadzorom** nadleųnih tijela. Naųalost, sigurnosne mjere koje trebaju zaštititi dijete ųrtvu ili sprijećiti poćinjenje novog kaznenog djela, ne izriću se ili se izriću rijetko.

2.7.2 Zaštita prava djece u sukobu sa zakonom

Podaci MUP-a za 2023. govore o povećanju od 23,6 % poćinitelja i 26 % kaznenih djela u odnosu na goĳinu ranije. Podaci upućuju na potrebu sustavne interdisciplinarnе i meĳuresorne analize etiologije i fenomenologije kriminaliteta djece i maloljetnika², unaprjeĳivanje prevencije, ujednaćavanja pravosudnog postupanja i poboljšanja učinkovitosti maloljetnićkih sankcija.

Obraćala su nam se djeca, roditelji, odvjetnici, predstavnici udruga te djelatnici u sustavu socijalne skrbi i

² Izraz maloljetnik u našem kaznenom zakonodavstvu odnosi se na kazneno i prekršajno odgovornu djecu poćinitelje u dobi od 14 do 18 goĳina.

pravosuđa. Dio pritužbi su zamolbe da utječemo na postupanje i odluke pravosuđa, a ostale se odnose na postupanja policijskih službenika i službenika pravosudne policije te djelatnika u ustanovama u kojima se izvršavaju odgojne mjere. Maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i prekršaja bavili smo se i praćenjem problematike vršnjačkog nasilja u školi, domovima i na ulici te praćenjem zaštite djece u prometu.

Za pritužbe na postupanje **policijskih službenika**, policijske uprave su najčešće izvijestile da propusti nisu utvrđeni. Ponegdje je naloženo provođenje dodatnih edukacija za službenike. Nasilje, čak i kada su nanesene tjelesne ozljede, policija često ocjenjuje kao prekršaj protiv javnog reda i mira, čime se zanemaruje nasilna komponenta ponašanja počinitelja. Podaci MUP-a govore i o brojnim **prometnim prekršajima i kaznenim djelima protiv sigurnosti prometa** koja su počinila djeca i maloljetnici. Stanje upućuje na potrebu snažnije prevencije u ovom području.

Maloljetnici mjeru **istražnog zatvora** izvršavaju i dalje u posebnim zatvorskim jedinicama koje se nalaze u zatvorima, jer zatvorene zavodske ustanove čiji osnutak propisuje *Zakon o sudovima za mladež (ZSM)* nisu osnovane. Izostaju i drugi međunarodni i nacionalni standardi za ovu mjeru lišenja slobode koji su propisani ZSM-om. **Liječenje maloljetnika lišenih slobode** provodi se u Zatvorskoj bolnici u Zagrebu odvojeno od punoljetnih zatvorenika, u jednoj sobi, a zaseban prostor nije osiguran. Nije ustrojena ni ustanova za prisilni smještaj i liječenje maloljetnika koji su tijekom kaznenog postupka proglašeni neubrojivima.³ Najavljeno je skorajšnje osiguranje uvjeta u Neuropsihijatrijskoj bolnici „Dr. Ivan Barbot” u Popovači.

Zbog manjkave suradnje sudova s ustanovama socijalne skrbi, uputa maloljetnika u dom socijalne skrbi na **privremeni smještaj** za vrijeme trajanja kaznenog postupka često ne vodi računa o najboljim interesima maloljetnika i djece koja su već u ustanovi. Nije razvijeno ni **specijalizirano udomiteljstvo** koje bi zamijenilo odgojnu mjeru upućivanja u odgojnu ustanovu. Većina maloljetnika/ca koja izvršava **odgojnu mjeru upućivanja u odgojni zavod** iskazuje teškoće s mentalnim zdravljem, a dio ih uz odgojnu mjeru ima izrečenu i mjeru sigurnosti obveznog psihijatrijskog liječenja. No, odgojni zavodi nemaju kontinuirano dostupne dječje psihijatre, što otežava liječenje i ostvarivanje zaštite mentalnog zdravlja. Nekoliko pritužbi se odnosilo na neriješen **postinstitucionalni prihvata** maloljetnika/ca nakon otpusta iz odgojnih zavoda.

2.8 Sigurnost, nesreće i ugrožavajuća okruženja

U području zaštite sigurnosti djece zaprimljeno je ukupno 137 prijava povreda pojedinačnih prava djece, kojima je obuhvaćeno 131 dijete i 33 grupa djece. Najveći broj slučajeva odnosio se na ugroženost i stradavanje djece u prometu (96) te štetan utjecaj okoliša na zdravlje i druge slučajeve ugrožene sigurnosti djece (41).

Pratili smo i problematiku nestale djece, boravka stranaca u Hrvatskoj, sigurnost djece na dječjim igralištima i u igraonicama, te ugroženost djece zbog raznovrsnih utjecaja kao što su: izloženost djece štetnim emisijama koje utječu na njihovo zdravlje (dim, plinovi, neugodni mirisi), napadi i ugrizi pasa i pirotehnička sredstva. Pojedinačne prijave bile su osnova za predlaganje općih inicijativa za unaprjeđivanje položaja i zaštitu djece.

Prometna sigurnost djece – Temeljem informacija MUP-a i građana, postupali smo u gotovo 100 pojedinačnih predmeta. Pratili smo i opće pojave, upućivali preporuke i sudjelovali u zakonodavnim inicijativama za izgradnju cjelovitog sustava zaštite i promicanja prava i interesa djece u području cestovnog prometa, ali i željezničkog i pomorskog prometa. Prema podacima MUP-a u prometnim nesrećama u 2023. na hrvatskim cestama stradalo 1 629 djece. Poginulo je čak 21 dijete: 10 u svojstvu putnika, sedmero vozača i četiri pješaka. Poginula djeca upravljala su mopedom (jedno dijete), motociklima (troje djece), osobnim automobilima (dvoje djece), a jedno je dijete poginulo upravljajući osobnim prijevoznim sredstvom.

Potrebno je jačati prometnu kulturu u društvu i preventivne aktivnosti za zaštitu djece, snažnije i učestalije sankcionirati počinitelje za „četiri ubojice u prometu“ (nekorištenje pojasa, brzinu, alkohol i mobitel), povećati kvalitetu i nadzor autobusa kojima se prevoze djeca te poboljšati cestovnu infrastrukturu diljem Hrvatske.

Sigurnost djece na dječjim igralištima i u igraonicama – Primjeri ugrožavanja sigurnosti djece u dječjim igraonicama i na dječjim igralištima upozoravaju na potrebu donošenja propisa o uvjetima i nadzoru

³ Riječ je o postupku sukladno *Zakonu o zaštiti osoba s duševnim smetnjama* (NN 76/14).

rada dječjih igraonica te usklađivanja uvjeta na dječjim igralištima s preuzetim normama i smjernicama, na što smo i ove godine upozorili nadležna tijela.

Štetni i ugrožavajući utjecaji iz okoliša i ostalo – Postupali smo po prijavama koje su se odnosile na štetne utjecaje iz okoliša na zdravlje djece te na druge slučajeve ugroženosti sigurnosti djece, primjerice izloženost djece lošoj kvaliteti zraka te nepropisno držanje pasa, ali i stradavanja djece od ugriza psa. Sudjelovali smo u izradi *Nacionalnog portfelja o okolišu i zdravlju* sukladno prioritetima *Deklaracije iz Ostrave*, a u sklopu Europskog procesa za okoliš i zdravlje.

Odbor za prava djeteta Ujedinjenih naroda donio je *Opći komentar br. 26* o dječjim pravima i okolišu, s posebnim naglaskom na klimatske promjene. Njime se kao primarni cilj navodi potreba hitnog rješavanja štetnih učinaka degradacije okoliša, s posebnim naglaskom na klimatske promjene, u odnosu na uživanje prava djece.

Preporučamo: poduzimati mjere za ublažavanje posljedica i prilagodbu na klimatsku krizu, unijeti sadržaje vezane uz klimatske promjene u nastavne planove i programe na svim razinama obrazovanja, provoditi informativno-edukativne kampanje za podizanje svijesti djece i mladih o rizicima elektromagnetskog zračenja, pojačati djelatnost službi komunalnog redarstva jedinica lokalne samouprave u nadzoru provedbi propisa o držanju pasa te ograničiti prodaju dozvoljenih pirotehničkih sredstava i njihovu uporabu samo na dane 31. prosinca i 1. siječnja i zabraniti prodaju pirotehničkih sredstava maloljetnicima.

Nestala djeca - Tijekom 2023. zabilježeno je 2 374 udaljenja djece iz obiteljskog doma ili ustanove u kojoj su smještene. Većinom su to djeca koja su u bijegu iz ustanova (2 006), osobito ona s izraženim problemima u ponašanju. Bijegom se djeca dovode u rizične situacije, što pokazuje i podatak policije da je u 15 slučajeva nad djetetom u bijegu bilo počinjeno kazneno djelo. Postupanje u slučaju nestanka djeteta ne smije se svesti samo na pronalaženje djeteta u okviru policijskog postupanja, već je važno svakom slučaju nestanka djeteta posvetiti punu stručnu i institucionalnu pozornost kako bi se otklonili razlozi koji su doveli do bijega djeteta. Važno je rano prepoznavanje rizika u obitelji i mijenjanje njihovog načina i stila života, otklanjanje uzroka bijega djece iz ustanova (loši uvjeti, neodgovarajući tretman i pristup djeci, vršnjačko nasilje i sl.). Nužno je izraditi protokol, smjernice ili na drugi način definirati suradnju nadležnih tijela u slučaju nestanka djeteta te koristiti potencijale sustava Neno Alarma.

2.9 Diskriminacija

Primili smo 28 prijava u kojima smo postupali na temelju *Zakona o suzbijanju diskriminacije*. Najveći broj prijava u području odgoja i obrazovanja (19) ukazuje na potrebu sustavne edukacije odgojno-obrazovnih radnika o pravima djece i zabrani diskriminacije te načinima zaštite djece. U po tri slučaja prijave su se odnosile na **pristup dobrima i uslugama** te na **socijalnu skrb**, a po jedan slučaj na **javno informiranje i medije, sport** te **diskriminaciju općenito**.

Potrebno je ubrzati proces uvođenja alternativnog predmeta vjeronauku u osnovnim školama; u školskim aktivnostima u kojima se očekuje sudjelovanje sve djece zajamčiti svakom djetetu ravnopravan položaj; osigurati da aktivnosti, programi i projekti u školskim ustanovama budu bez sadržaja koji vode usvajanju negativnih stereotipa, netolerancije i nepoštivanja različitosti te diskriminacijskih stavova i praksi; ulagati dodatne napore za osiguravanje pohađanja predškolskog odgoja i obrazovanja svoj djeci predškolske dobi, neovisno o statusu zaposlenja ili prebivalištu/boravištu roditelja; provoditi edukacije za predstavnike tijela javne vlasti o ljudskim i dječjim pravima i zabrani diskriminacije, načinima njena sprječavanja i pružanja zaštite djeci, posebno ugroženim skupinama djece (djeca s teškoćama u razvoju, djeca s invaliditetom, djeca stranaca, transrodna djeca).

2.10 Ostala prava i nenadležnost

Stranke se primaju uz prethodnu najavu, iako često stranke dolaze bez najave. Ujedno nam se obraćaju telefonskim putem tražeći savjet, uputu ili prijavljuju moguće povrede dječjih prava. Dio zaprimljenih upita, zamolbi i telefonskih poziva (49) nije se odnosio na povrede prava djece i ne pripadaju području stvarne nadležnosti pravobraniteljice za djecu. U takvim slučajevima pritužbe upućujemo nadležnim institucijama ili savjetujemo pritužitelja kome se obratiti.

3 DJEČJE SUDJELOVANJE

3.1 Mreža mladih savjetnika i Forum mladih 16+

Mreža mladih savjetnika (MMS), stalno savjetničko tijelo pravobraniteljice za djecu, djeluje od 2010. godine. Članove biraju djeca iz prethodne generacije MMS-a, uz sudjelovanje pravobraniteljice i odraslih savjetnica. Forum mladih 16+ (FM 16+) savjetnička je skupina djece na pragu punoljetnosti koju čini petnaestero članova. Rad FM-a 16+ i rad MMS-a temelje se na istim načelima.

„Uživo“ smo održali dva sastanka MMS-a i jedan FM-a 16+, jedan *online* sastanak svih članova MMS-a o vršnjačkom nasilju i mentalnom zdravlju djece te nekoliko *online* rasprava s članovima koji su se pripremali za javne nastupe. Članovi MMS-a su bili aktivni u obilježavanju 20. obljetnice rada Ureda pravobraniteljice za djecu kroz sudjelovanje u panel raspravi u kojoj su komentirali rezultate istraživanja „*Mišljenja i stavovi djece i mladih o stanju dječjih prava u Hrvatskoj*“, a na rezultate su se osvrnuli i u emisiji *Izvan okvira* Prvog programa Hrvatskog radija te u intervjuu u tjedniku *Nacional*. Kao članovi dječjeg žirija sudjelovali su na Festivalu prava djece, a aktivno su pridonijeli i raspravi na konferenciji o zaštiti prava djece u prometu. Sudjelovali su i u raspravi na okruglom stolu „*Kako podržavanje dječjih prava na participaciju može pomoći pozitivnom razvoju djece u školi?*“, održanom u Zagrebu na 30. godišnjoj konferenciji hrvatskih psihologa.

Na međunarodnom planu su i ove godine bili aktivni kroz sudjelovanje u projektu Europske mreže mladih savjetnika pravobranitelja za djecu (ENYA) i EU Platforme dječje participacije (CPP) kroz aktivnosti na Glavnoj skupštini, u konzultacijama o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad djecom, a jedan član MMS-a je izabran u Savjetodavni odbor CPP-a. Članovima FM16+ ove godine je istekao mandat.

3.2 Susreti s djecom

Osnovna je zadaća susreta i razgovora s djecom podržati ih u boljem poznavanju dječjih prava te ih potaknuti i osnažiti u ostvarivanju prava na participaciju/sudjelovanje. Susreti s djecom su koncipirani kao radionice kroz koje djeci predstavljamo instituciju Pravobraniteljice za djecu i naš način rada, informiramo ih o UN-ovoj *Konvenciji o pravima djeteta* te ih kroz igru i grupni rad potičemo na razmišljanje o dječjim pravima, o povezanosti prava i potreba djece, te o tome po čemu se prava razlikuju od dječjih želja. S djecom razgovaramo i o odgovornom odnosu prema ostvarivanju prava koja su im zagwarantirana i s kojima su rođena, uz istodobno poštovanje prava druge djece i odraslih koje susreću u društvu. Također nastojimo dobiti uvid u to kako djeca procjenjuju aktualno stanje u ostvarivanju svojih prava, što sve otežava ostvarivanje dječjih prava u društvu te tko bi i na koji način mogao pomoći da se prepreke prevladaju. Na tim susretima djeca dobiju informacije i o MMS-u i načinu na koji se mogu obratiti pravobraniteljici. Kao podsjetnik na ovaj susret, djeca dobiju edukativne materijale o dječjim pravima. Tijekom 2023. realizirano je 63 takvih susreta uživo i devet *online* susreta u kojima je sudjelovalo oko 1 300 djece.

Zajedno s mladima iz odgojnih ustanova sudjelovali smo u radu Savjetodavnog odbora za unaprjeđenje procjene i tretmana djece i mladih s problemima u ponašanju (PUP), u sklopu UNICEF-ovog Programa „ISKORAK“ usmjerenog unaprjeđivanju procjene i intervencija za djecu i mlade s problemima u ponašanju u sustavu socijalne skrbi i pravosuđa te na Međunarodnoj znanstveno-stručnoj konferenciji „SKRB2023“. Informacije koje u susretima dobivamo od djece izuzetno su važan putokaz u našem radu i definiranju tema kojima ćemo se prioritetno baviti.

4 IZDOJENA PODRUČJA ZAŠTITE PRAVA DJECE

4.1 Djeca pripadnici nacionalnih manjina

Ove godine prijave se odnose na ostvarivanje prava djece pripadnika romske nacionalne manjine, konkretno na primjerenu roditeljsku skrb i okruženje (stambene uvjete) u kojem odrastaju romska djeca, nedostupnost predškolskog odgoja i obrazovanja, zanemarivanje i napuštanje školovanja te antiromski rasizam i diskriminaciju.

4.2 Djeca s problemima u ponašanju

Prava djece s problemima u ponašanju (PUP) krše se u svim sustavima (odgoja i obrazovanja, zdravstva, socijalne skrbi, pravosuđa), kao i tijekom postupanja policije te izvršenja pojedinih odgojnih mjera. Ostvarivanje njihovih prava nerijetko je veliki izazov za sve stručnjake i sustave u cjelini.

Odgojno-obrazovni sustav potrebama djece s PUP-om pristupa stihijski, bez jasnog koncepta i zakonskog okvira koji bi ujednačili i unaprijedili stručna postupanja za zaštitu prava i interesa ove djece. Škole se ne bave procjenom stanja i potreba djeteta sustavno već najčešće povodom pojedinih događaja kada primjenjuju jednokratne intervencije predviđene protokolima i pravilnicima. Ne uočavaju se ili zanemaruju čimbenici rizika u djetetovom okruženju, a ne opažaju se niti čimbenici zaštite koje treba razvijati. Izostaje i evaluacija poduzetih intervencija te nije moguće utvrditi što je škola poduzela i koji su razlozi neuspjeha. Preventivna strategija (program) u školi često je formalizirana i nerazrađena, a pojedini programi koji se provode nisu znanstveno utemeljeni niti evaluiranih ishoda po samu djecu, roditelje ili djelatnike. Nedovoljno je i stručnih suradnika. U pojedinim sredinama izostaje i učinkovita međuresorna suradnja.

U sustavu **socijalne skrbi**, izvaninstitucionalne intervencije nisu dovoljno dostupne svakom djetetu i obitelji niti dovoljno razvijene, posebice u manjim sredinama. Zbog toga često izostaje rana intervencija, posebice za djecu koja iskazuju teškoće s mentalnim zdravljem.

Pojedini PU HZSR-i i sudovi nedovoljno odlučno poduzimaju mjere **izdvajanja djeteta s PUP-om** iz ugrožavajućih obitelji. PU HZSR-i djecu s PUP-om otežano smještaju u ustanove socijalne skrbi i zbog potpunjenih kapaciteta, zbog čega dijete na izdvajanje iz ugrožavajućih obitelji čeka i više mjeseci. Djeca s PUP-om ne mogu se smjestiti ni u specijalizirano udomiteljstvo jer ono nije razvijeno, zbog čega ne mogu ni izvršavati odgojnu mjeru u ovim uvjetima.

Domovi za djecu s PUP-om u **procesu transformacije i deinstitutionalizacije** postali su centri za pružanje usluga u zajednici (CPUZ). Pozdravljamo razvoj usluga koje će prevenirati izdvajanje, no uočili smo i teškoće u ovom procesu. Smanjeni su smještajni kapaciteti za djecu s PUP-om koju je potrebno izdvojiti iz obitelji, gubi se i diferencijacija ustanova na one za smještaj djece bez adekvatne roditeljske skrbi i one za djecu s PUP-om, a time će se moguće izgubiti ionako nedovoljna diferencijacija stručnog tretmana djece s PUP-om. Višegodišnjim praćenjem uočili smo i upozorili na niz teškoća u radu domova za djecu s PUP-om (sada CPUZ-a) koje upućuju na manjkavosti sustava.

4.3 Djeca čiji su roditelji u zatvoru

Velik je broj djece kojoj je jedan, a ponekad i oboje roditelja, lišeno slobode, što sve sustave (osim zatvorskog), a posebice sustav odgoja i obrazovanja te socijalne skrbi, obvezuje na prepoznavanje potreba ove djece i ostvarivanje njihovih prava i interesa. Zbog lišenja slobode roditelja, djeca su izložena snažnijim čimbenicima rizika u svom životu te im je potrebna i intenzivnija podrška bliskih osoba i stručnjaka. Integrativni europski standardi zaštite prava djece čiji su roditelji u zatvoru koji se trajno razvijaju i dalje nam trebaju biti polazište za djelovanje u ovom području.

Zatvorski sustav je svjestan potrebe ostvarivanja prava i interesa djece čiji su roditelji lišeni slobode te su učinjeni brojni pomaci u ovom segmentu zaštite djece (uređeni su posebni prostori za posjete djece,

uvedene su video posjete, provodi se edukativno-razvojni program za unaprjeđivanje roditeljskih kompetencija „Zatvorenik kao roditelj“ i dr.). No, zapažamo da su neki od već postignutih standarda u ostvarivanju prava i interesa djece zatvorenika u riziku od urušavanja te da je potrebno uložiti dodatan trud u njihovo održavanje i unaprjeđivanje.

Osim bavljenja pojedinačnim pritužbama kojih smo u 2023. primili tridesetak, ostvarili smo i niz drugih aktivnosti za djecu roditelja lišenih slobode na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Obišli smo nekoliko kaznenih ustanova, održali edukacije za službenike zatvorskog sustava te sudjelovali u projektnim i izdavačkim aktivnostima. Na međunarodnom planu sudjelovali smo u provedbi nekoliko projekata, u radu više međunarodnih organizacija, a i naše članstvo u mrežama COPE-u i ENOC-u bilo je praćeno različitim aktivnostima.

4.4 Djeca i mediji

Ostvarivanje dječjih prava u području medija pratimo kroz zaštitu privatnosti djece u medijima i zaštitu od potencijalno štetnih medijskih sadržaja, primjenu i donošenje propisa u vezi s medijima te ostvarivanje prava na pristup informacijama i sudjelovanje u medijima. Osim praćenja objava o djeci u medijima, zaprimamo pritužbe i izvješćujemo nadležna tijela o povredama medijskih prava djece, upozoravamo na kršenja prava djece na privatnost te dajemo prijedloge i preporuke za zaštitu prava i unaprjeđivanje medijskih propisa. U javnim istupima zagovaramo, između ostalog, medijska prava djece, a podržavamo i razvoj medijske pismenosti te potičemo dječje medijsko stvaralaštvo. U suradnji s medijima potičemo na izvještavanje o pravima djece.

U 2023. postupali smo na temelju gotovo 90 pritužbi (37 u području zaštite privatnosti djece u medijima i 50-ak u području zaštite djece od neprimjerenih i štetnih sadržaja u medijima). U četiri smo slučaja uputili upozorenje ili preporuku izravno medijima, u tri smo zatražili postupanje Vijeća za elektroničke medije. Dvije pritužbe prosljedili smo PU zagrebačkoj, a jednu Agenciji za zaštitu osobnih podataka na nadležno postupanje, o kojoj smo obavijestili i Državno odvjetništvo RH. U jednom smo slučaju uputili Hrvatskom novinarskom društvu prijavu i preporuku za postupanje nastavno na obavijest Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.

Unatoč poboljšanju regulatornog okvira, u medijima se i dalje krše ili proizvoljno tumače prava djece, posebice prilikom senzacionalističkih objava i otkrivanja informacija o djetetovom identitetu te preuzimanju i dijeljenju snimaka nasilja među i nad djecom s društvenih mreža, budući da se navedeno uglavnom rijetko i blago sankcionira. Nakladnicima preporučamo da razvijaju vlastite profesionalne standarde (kodeks) ponašanja prema djeci pri izvještavanju o djeci i izravnom komuniciranju s njima.

Putem kampanja i raznih oblika informiranja potrebno je roditeljima pružiti podršku i uputiti ih u važnost izbora sadržaja za djecu, kao i o potrebi zaštite privatnosti vlastite djece prilikom objava na društvenim mrežama i izravnog komuniciranja s medijima.

Potrebno je razvijati više HRT-ovih programa za djecu starije školske dobi. Svi dječji programi trebaju biti prilagođeni djeci sa senzornim oštećenjima, a treba poticati i stvaranje sadržaja za djecu pripadnike manjinskih skupina na njihovim materinjim jezicima. Preporučamo stvoriti više prilika za djecu i mlade da putem medija progovaraju o svojim potrebama, problemima, navikama, hobijima, životu i drugim njima važnim temama.

4.5 Djeca u digitalnom okruženju

Unatoč brojnim rizicima u digitalnom okruženju, nužno je prepoznati mogućnosti koje ono pruža u ostvarivanju svih dječjih prava i ne zaboraviti obvezu odraslih da djecu nauče odgovornom ponašanju na internetu. Djeci je potrebna podrška odraslih osoba u pronalaženju ravnoteže između aktivnosti u digitalnom i realnom svijetu.

Ostvarivanje prava djece u digitalnom okruženju pratimo u različitim područjima: od jednake dostupnosti interneta djeci, različitih oblika nasilja na internetu, sadržaja štetnih za djecu i zloupotrebe osobnih podataka do povrede privatnosti djece i rizika za zdravlje djeteta. O izazovima i trendovima u ovom

području saznajemo kroz pojedinačna obraćanja roditelja i stručnjaka, razgovor s djecom, medije, sudjelovanja na stručnim skupovima i sastancima, izvješća državnih institucija i nevladinih udruga te međunarodne i nacionalne propise i dokumente.

U 2023. sudjelovali smo u radnoj skupini Europske komisije „Sigurniji internet za djecu“, kao i onoj za izradu *Nacionalnog programa za djecu i mlade u digitalnom okruženju za razdoblje 2024.-2026. godine*. Suradivali smo s Organizacijom za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD), a ujedno smo koordinatori za prikupljanje podataka za portal Europske komisije *Better Internet kids*.

4.6 Djeca koja se bave sportom

Na područje zaštite prava djece koja se bave sportom odnosilo se 56 predmeta. Riječ je o sadržajno različitim pojedinačnim prijavama, kao i o općim inicijativama za zaštitu i promociju prava djece sportaša (sudjelovanje na skupovima, izlaganja i suradnja, opće preporuke i normativna aktivnost). Prijavitelji se najčešće pritužuju na neprimjereno i nasilno ponašanje trenera prema djeci, kao i na različite odluke klubova i saveza te njihov utjecaj na djecu, najčešće vezano uz članstvo djeteta u sportskom klubu. Pritužuju se i na organizaciju sportskih natjecanja, kao i na povrede prava djece sportaša na privatnost, dostupnost sportskih sadržaja i sportske infrastrukture, kao i na utjecaj konfliktnih odnosa odraslih osoba na djecu sportaše.

Zbog brojnih pozitivnih učinaka sporta i bavljenja njime u dječjoj dobi, na svim je razinama nužno poticati uključivanje djece u sport te osigurati njegovu dostupnost. Motivaciji djece doprinijet će uređen i siguran sustav koji prepoznaje i reagira na slučajevne povrede prava te djeci pruža zaštitu. Sustav licenci za rad s djecom kojim se, osim stručnih, vrednuju i pedagoške kompetencije te prethodna neosuđivanost sportskih djelatnika, pružio bi određenu garanciju sigurnosti, dok bi protokoli za zaštitu djece u slučajevima nasilja ili drugih rizičnih situacija osigurali ujednačena postupanja i adekvatan pristup zaštiti djece u slučajevima povreda njihovih prava. Očekujemo žurno donošenje *Pravilnika o zdravstvenim pregledima sportaša* kojim se osigurava skrb o njihovom životu i zdravlju te ujednačavanje i standardiziranje stegovnih postupaka u kojima sudjeluju djeca.

4.7 Djeca u pokretu

Pratili smo ostvarivanje i povrede prava djece u migracijama. Broj zahtjeva za međunarodnu zaštitu u iznimnom je porastu, pa tako i u odnosu na djecu, a bilježi se porast i u odnosu na djecu zatečenu u nezakonitom prelasku granice i nezakonitom boravku u RH u odnosu na prošlu godinu. Uočen je trend kratkog zadržavanja i samovoljno napuštanje ustanove u koje su djeca smještena. I dalje uočavamo poteškoće koje se odnose na prihvata i smještaj te zbrinjavanje djece u migracijama u vidu nedostatka smještajnih i kadrovskih kapaciteta, kao i da se djeca migranti i dalje smještaju u domove za djecu i mlade s PUP-om. Specijalizirana ustanova bila bi osnova za kvalitetan sustav skrbi o djeci bez pratnje uz osiguranje smještaja primjerenog dobi djece i njihovim specifičnim potrebama, čiji bi djelatnici bili educirani i stručno osposobljeni, a olakšalo bi se i vođenje evidencije te omogućili individualiziran pristup i unaprjeđenje kvalitete skrbi. Izmjenama *Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti* osnažena je uloga posebnog skrbnika u brizi za maloljetnike bez pratnje, dok im je i nadalje potrebno uvođenje evaluacije i praćenje rada te standardizirana i redovita edukacija. Za uspješnije provođenje odredbi *Zakona o udomiteljstvu*, potrebna je edukacija udomitelja o specifičnim potrebama djece bez pratnje. I nadalje valja jačati uključivanje djece u odgojno-obrazovni sustav te osigurati strukturirano, sustavno i intenzivno učenje hrvatskog jezika uz dostupnost prevoditelja i osiguranje psihološke pomoći po potrebi.

Nastavili smo pratiti prava djece raseljene iz Ukrajine, posebno one koja se nalaze u kolektivnom smještaju i bez roditelja. Pratili smo uključivanje djece u lokalnu zajednicu, posebno u odnosu na obrazovni sustav i prilagodbu novoj sredini, dostupnost vrtića i učenje hrvatskog jezika koji bolje usvajaju djeca koja borave s vršnjacima u školi. Rad s učenicima s drugog kulturalnog podneblja zahtjeva spremnost i prilagodbu nastavnika novim uvjetima. Predškolski odgoj i dalje nije dostupan na cijelom području RH, kao ni dostupnost slobodnih aktivnosti. Psihosocijalnu podršku i potporu integraciji i dalje pružaju brojne udruge i organizacije, no potrebno je osigurati usluge za podršku mentalnom zdravlju u manjim gradovima i mjestima.

4.8 Prava djece koja žive na otocima

S ciljem praćenja ostvarivanja prava djece na otocima i u 2023. nastavili smo obilaziti odgojno-obrazovne i druge javne i državne ustanove na otocima. Osim obilazaka, kontakti s djecom, stručnjacima koji brinu o djeci i roditeljima koji nam se pojedinačno obraćaju bili su nam poticaj za upućivanje preporuka za unaprjeđenje kvalitete života djece na otocima i ostvarivanje njihovih prava. Problemi djece koja žive na otocima i odraslih koji se brinu o njima razlikuju se u pogledu prostornih, sigurnosnih, kadrovskih i organizacijskih uvjeta ustanova, ponude sadržaja za djecu, dostupnosti usluga i prometne povezanosti mjesta na otoku i otoka s kopnom.

Kroz različite aktivnosti i sudjelovanje na stručnim skupovima promicali smo prava djece na otocima te ukazivali na njihove specifične potrebe i izazove s kojima se suočavaju. Kako bismo prenijeli sva saznanja i prikupljene informacije te iznijeli naše prijedloge za poboljšanja kvalitete života djece na otocima, organizirali smo sastanak s Upravom za otoke Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije.

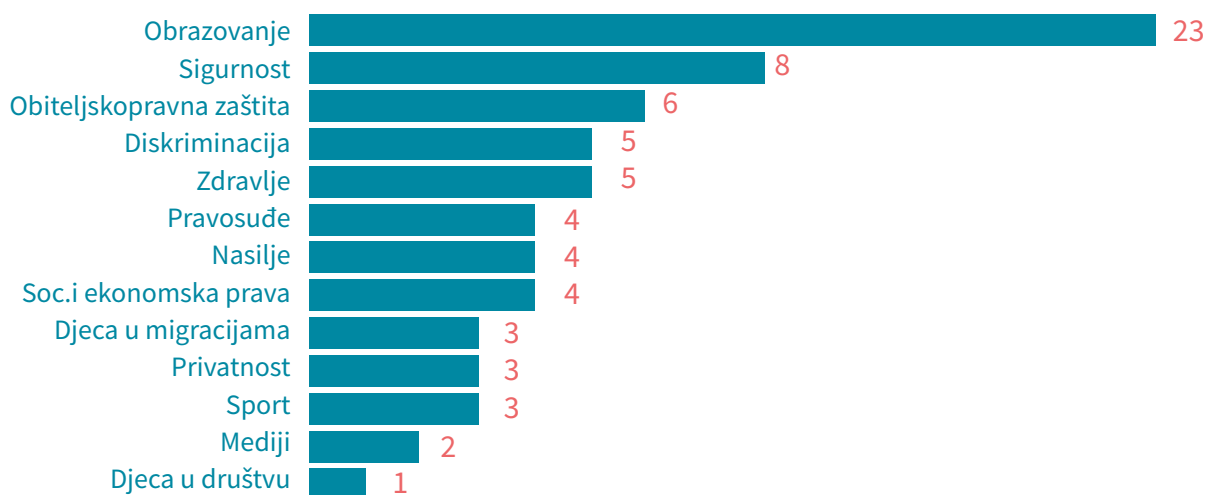
4.9 Pravila za zaštitu djece

Posebna *Pravila za zaštitu djece* osiguravaju zaštitu i najbolji interes djece tijekom sudjelovanja u aktivnostima koje organiziramo, kao i transparentnost našeg djelovanja. *Pravila* su, kao sveobuhvatan dokument Ureda, izrađena u svibnju 2020.⁴ s ciljem osiguranja najviših standarda profesionalnog ponašanja i osobne prakse te sigurnosti i zaštite djece u svim našim aktivnostima, a o njihovom sadržaju konzultirali smo i članove Mreže mladih savjetnika. Pokrivaju četiri standarda zaštite te se odnose na politiku, ljude, postupke i odgovornost. Uključuju postupke u vezi sa zapošljavanjem, angažiranjem vanjskih suradnika i drugih osoba, stvaranjem prostora za poticajni rad s djecom, obukom osoblja i s primjenom transparentnih protokola u slučaju pojave ponašanja koje nije u skladu sa standardima zaštite djece. Ured redovito prati provedbu *Pravila* i revidira ih u skladu s potrebama prakse. Krajem 2023. ova *Pravila* su ažurirana i unaprijeđena.

5 PREPORUKE PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU

Uz više stotina preporuka koje su se odnosile na zaštitu pojedinog djeteta ili u vezi s pojedinačnim predmetom, tijekom 2023. uputili smo 71 općih preporuka, upozorenja i priopćenja u cilju unapređivanja zaštite prava sve djece ili pojedinih skupina djece.

Preporuke pravobraniteljice po područjima u 2023.

Preporuke su u najvećem broju upućivane nadležnim ministarstvima, posebice Ministarstvu znanosti i obrazovanja, MRMSOSP-u, Ministarstvu zdravstva, MUP-u i MPU-u te istovremeno na više nadležnih

⁴ <https://dijete.hr/hr/pravila-za-zastitu-djece/>

tijela te Vladi RH. Upućivali smo ih i drugim državnim tijelima, gradovima, županijama i ustanovama. Od ukupno 71 preporuka, deset je načelne naravi ukazujući nadležnim tijelima na potrebu zaštite najboljeg interesa djece. Reakcije na ostalih 61 varirale su od potpune prihvaćenosti do izostanka povratne informacije. Realizaciju prihvaćenih preporuka pratit ćemo u narednom razdoblju.

Reakcije javnih tijela i institucija na preporuke Pravobraniteljice za djecu u 2023. godini

Ukupno preporuka 61					
Prihvaćeno 39 (64 %)					
Potpuno prihvaćeno 32 (82 %)					
Realizirano 10 (31 %)	Nije realizirano 22 (69 %)	Načelno prihvaćeno* 6 (15 %)	Djelomično prihvaćeno 1 (3 %)	Nije prihvaćeno 7 (11 %)	Bez povratne informacije 15 (25 %)

* Realizacija u postojećim okolnostima nije moguća

6 NORMATIVNE AKTIVNOSTI

U poboljšanju normativnog okvira zaštite prava djece sudjelujemo dajući prijedloge i mišljenja na nacрте propisa, inicirajući njihovu izmjenu ili donošenje novih, sudjelujući u radu radnih skupina te saborskih odbora. Tijekom 2023. sudjelovali smo u radu četiri povjerenstva i šest radnih skupina te dali prijedloge i mišljenja na 28 propisa, uključujući i tri strateška dokumenta.

Predložili smo ukupno 153 konkretnih promjena u vezi zaštite djece dajući mišljenje na predložene nacрте propisa, ali i inicirajući donošenje novih ili izmjene postojećih. Unatoč tome, ne možemo biti zadovoljni uvažavanjem prijedloga pravobraniteljice za djecu kao partnera i suradnika u kreiranju boljeg normativnog okvira za djecu. Od ukupno 141 konkretna prijedloga, u odnosu na propise čija je procedura donošenja okončana, u propise je ugrađeno samo 13 naših prijedloga, od čega šest djelomično.

Reakcije nadležnih tijela RH na prijedloge Pravobraniteljice za djecu za poboljšanje normativnog okvira zaštite prava djece u 2023.

Ukupno 153 prijedloga			
Prihvaćeno 13 (8 %)	Nije prihvaćeno 52 (34 %)	Primljeno na znanje 76 (50 %)	Bez povratne informacije 12 (8 %)

7 ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI

7.1 Mišljenja i stavovi djece i mladih u 2009. i 2023. godini o tome kako ostvarujemo dječja prava

Istraživanje je provedeno povodom obilježavanja 20 godina Ureda pravobranitelja za djecu te je jedno od rjetkih ponovljenih istraživanja o stanju dječjih prava u Hrvatskoj (nastavlja se na prvo istraživanje iz 2009.). U istraživanju je sudjelovalo 516 djece i mladih, učenika 35 osnovnih i 27 srednjih škola s područja cijele Hrvatske.

Zaključci istraživanja:

- *Znatan dio djece i mladih još uvijek nije upoznat s postojanjem dječjih prava.*
- *Djeca i mladi procjenjuju da se od svih prava najmanje poštuje pravo na različitost djeci i mladima koji žive u siromaštvu.*
- *Mladi u ovom, kao i u prošlom istraživanju, ističu nezadovoljstvo načinom na koji mediji izvještavaju o njima, jer ih se prikazuje uglavnom negativno s previše predrasuda, stereotipa i nerazumijevanja kulture mladih. Također, ističu nezadovoljstvo televizijskim programom zbog manjka sadržaja koji se bavi mladima i njihovim životima.*
- *Djeca ne žele gledati televizijski sadržaj povezan s nasiljem.*
- *Škola je mjesto u kojoj se mladi općenito osjećaju dobro, ali ona pred njih stavlja izazove vezane uz opadajuću kvalitetu odnosa s vršnjacima i nastavnicima te zabrinutost vezanu uz školski uspjeh.*
- *Djeca, a posebice mladi, doživljavaju svoju participaciju u školi na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini kao nedostatnu i nedovoljno učinkovitu.*
- *Mladi ističu ovisnost o internetu kao velik problem mladih u Hrvatskoj.*
- *Djeca i mladi ističu problem nasilja nad djecom, posebice vršnjačkog nasilja.*
- *Rezultati istraživanja upućuju na veći osjećaj bespomoćnosti djece i mladih u pogledu mogućnosti vlastitog utjecaja na unaprjeđenje poštovanja dječjih prava, nego prije 14 godina.*
- *Rezultati istraživanja upućuju na postojanje regionalnih razlika u odnosu na poštovanje dječjih prava.*

7.2 Djeca u ustanovama za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi

„Istraživanje o djeci i mladima koji se nalaze na smještaju, organiziranom stanovanju i boravku u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i centrima za pružanje usluga u zajednici“ provedeno je u cilju praćenja zaštite prava djece koja odrastaju bez odgovarajuće roditeljske skrbi u ustanovama. Podaci pokazuju značajno povećanje broja djece na smještaju i u organiziranom stanovanju (u odnosu na 2022. povećanje za 115 djece). Od ukupno 933 djece, njih 272 mlađe je od sedam godina, od čega je 109 bilo mlađe od tri godine. Tijekom 2023. u ustanove je bilo smješteno 612 djece i mladih, od čega 591 dijete i 21 mlada osoba. U promatranom razdoblju 286 djece bilo je smješteno u ustanovu temeljem izrečene žurne mjere, u situacijama kada postoji opasnost za život, zdravlje ili dobrobit djeteta koje se može zaštititi samo izdvajanjem iz neposrednog okruženja. Navedena je mjera izrečena u odnosu na 145 djece mlađe od sedam godina. Od ukupno 612 djece i mladih koji su primljeni na smještaj ili organizirano stanovanje tijekom 2023., njih čak 372 izdvojeno je iz biološke obitelji. U 2023. povećan je broj djece kojoj je odobrena usluga boravka, te je njome bilo obuhvaćeno 691 dijete (146 djece više nego u 2022.), od kojih 24 cjelodnevnom i 667 poludnevnom boravkom.

Tijekom godine iz domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i CPUZ-ova realizirana su 32 posvojenja (sedam manje nego u 2022.), dok se na dan 31. prosinca u ustanovama nalazilo još 156 djece koja su imala ispunjene zakonske uvjete za posvojenje.

U ustanove za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i CPUZ-e tijekom 2023. bilo je smješteno 42 djece stranih državljana bez pratnje (29 manje nego u 2022.).

7.3 Rad obiteljskih odjela na općinskim sudovima

Kako bismo stekli puni uvid u praksu i učinke *Zakona o područjima i sjedištima sudova*⁵ na građane (posebice na djecu), ali i na organizaciju rada HZSR-a, koji u sudskim postupcima sudjeluje kao pomoćno tijelo suda, pripremili smo anketu za PU HZSR-e koju smo proveli krajem 2023. Od 94 PU HZSR-a, u anketi je sudjelovalo njih 76.

5 NN 67/18, 21/22

U nekim županijama svi ili većina odgovora PU HZSR-a koje smo primili ukazuju na značajne probleme s kojima se u svom svakodnevnom radu suočavaju zbog teritorijalno otežanog pristupa sudu. Iz provedene ankete zaključujemo da je uvođenje obiteljskih odjela dobar korak naprijed u organizaciji obiteljskog sudovanja, jer se njime jamči da će ove delikatne i zahtjevne postupke voditi suci koji su specijalizirani i senzibilizirani za obiteljsko-pravnu problematiku. Potrebno je osigurati daljnje edukacije sudaca, kao i teritorijalnu pristupačnost obiteljskih odjela strankama i stručnim radnicima PU HZSR-a, što primarno vidimo kroz mobilnost obiteljskih sudaca. Istovremeno, nužno je jačanje tehničkih, kadrovskih i stručnih kompetencija obiteljskih odjela na sudovima.

7.4 Uključivanje djece u parasport⁶

U suradnji s Pravobraniteljem za osobe s invaliditetom tijekom 2023. godine pokrenuli smo aktivnost čija je svrha bila pobliže se upoznati s iskustvima i poteškoćama na koje nailaze djeca s TUR-om i njihovi roditelji u ostvarivanju prava djece na sudjelovanje u sportskim aktivnostima. U anketi koja im je dostavljena putem organizacija civilnog društva, sudjelovalo je 126 roditelja djece s TUR-om. Anketa pokazuje da većina djece uopće nije uključena u izvannastavni klupski sport (66), dok ih je 50 uključeno u neki oblik izvannastavne sportske aktivnosti. Roditelji čija djeca nisu uključena u klupski sport kao razloge nesudjelovanja ističu njegovu **nedostupnost**, **nezainteresiranost** djece s TUR-om za bavljenje sportom, a neki navode i rizike sudjelovanja djece u sportskim aktivnostima s obzirom na djetetove specifične poteškoće i dijagnoze te **nedostatak informacija o mogućnostima uključivanja djece s TUR-om u sport**.

Zaključujemo da neka djeca s TUR-om, iako bi mogla sudjelovati u sportskim aktivnostima sukladno svom zdravstvenom stanju i mogućnostima (što potvrđuje činjenica da bez ograničenja sudjeluju u nastavi TZK-a), ipak ne sudjeluju u sportu. Uzimajući u obzir činjenicu da je kretanje temeljna ljudska potreba, baš kao i igra u dječjoj dobi, zabrinjavajuća je spoznaja da djeca s TUR-om, zbog neznanja, nerazumijevanja, a moguće i zabluda, ne sudjeluju u sportskim aktivnostima čak niti u okviru nastave TZK-a.

8 OBILASCI USTANOVA ZA DJECU I DRUGIH MJESTA

U skladu sa zakonskom ovlasti pravobraniteljica za djecu ima pravo pristupa u prostorije i uvida u način ostvarivanja brige o djeci koja borave ili su privremeno, odnosno, trajno smještena kod fizičkih i pravnih osoba i drugih pravnih subjekata na temelju posebnih propisa. U 2023. godini obišli smo ukupno **43 ustanove te druga mjesta na kojima djeca organizirano borave**: devet ustanova socijalne skrbi, tri područna ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad, tri skloništa za žrtve obiteljskog nasilja, deset odgojno-obrazovnih ustanova, tri kaznene ustanove, dvije igraonice kao mjesta gdje djeca provode slobodno vrijeme, četiri ustanove u kojima borave djeca migranti i bez pratnje, sedam mjesta za smještaj raseljenih osoba iz Ukrajine, te dva ostala mjesta na kojima djeca borave ili su privremeno ili trajno smještena. Nakon obilazaka nadležnim smo službama, po potrebi, dostavljali naša opažanja i preporuke.

9 OSTALE AKTIVNOSTI U ZAŠTITI I PROMICANJU PRAVA DJECE

U ovom poglavlju naveli smo 11 skupova, manifestacija i stručnih tematskih sastanaka koje smo organizirali samostalno ili u suradnji s drugim tijelima i institucijama. Od skupova izdvajamo obilježavanje 20 godina pravobraniteljstva za djecu u Hrvatskoj, stručni skup o zaštiti djece u digitalnom dobu i konferenciju o zaštiti prava djece u prometu. Tiskali smo pet publikacija, od kojih je jedna vezana uz

6 Sport osoba s invaliditetom

istraživanje „Kako ostvarujemo dječja prava u Hrvatskoj: mišljenja i stavovi djece i mladih u 2009. i 2023. godini“, dok su ostale četiri bile dotisak prijašnjih materijala. Povodom obilježavanja 20 godina djelovanja Pravobranitelja za djecu u Hrvatskoj, izradili smo i prikladne promidžbene materijale.

Naveli smo objavljene tekstove čiji su (su)autori bili članovi multidisciplinarnog tima Ureda pravobraniteljice za djecu, opisali 11 projekata u kojima smo sudjelovali i četiri projekta koje smo podržali te prikazali suradnju s institucijama i organizacijama. Održali smo 58 izlaganja na stručnim i drugim skupovima u RH, uključujući predavanja i radionice za stručnjake i studente.

10 MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI

Na međunarodnom planu komunicirali smo i surađivali s međunarodnim organizacijama i mrežama organizacija, institucijama i tijelima ili s neovisnim stručnjacima te smo aktivno sudjelovali na više skupova. I tijekom 2023. dio je ovih aktivnosti održan u vidu videokonferencija, virtualnih sastanaka i *webinara* te hibridno. Velik broj međunarodnih aktivnosti bio je s mrežama organizacija čiji smo članovi, kao što su ENOC, COPE, Eurochild i drugi.

Zajedno s djecom koja su članovi mreže Mladih savjetnika pravobranitelja za djecu uključili smo se u ENOC-ov projekt mladih savjetnika europskih pravobranitelja, okupljenih u mreži ENYA, pod nazivom *Let's Talk Young, Let's Talk about Promoting and Protecting Children's Rights*. Također smo se sa članovima MMS-a uključili u aktivnosti Platforme EU za sudjelovanje djece (*EU Children's Participation Platform*), na kojoj se potiče djecu da budu aktivni građani i zalažu se za razvoj demokratskog društva.

Značajni broj aktivnosti odnosio se općenito na jačanje položaja djece i participaciju djece, položaj djece kao branitelja dječjih prava, mehanizme zaštite djece i pojedinih ranjivih skupina (primjerice djece pristigle iz Ukrajine i djece čiji su roditelji lišeni slobode), neovisnost i osnaživanje pravobraniteljskih institucija za djecu i brojna druga područja dječjih prava.

11 OSTALE AKTIVNOSTI PODRUČNIH I SREDIŠNJEG UREDA

Kako bi se osigurala bolja dostupnost Ureda pravobraniteljice za djecu djeci i odraslima, osim u središnjem uredu u Zagrebu, djelujemo i u područnim uredima u Osijeku, Rijeci i Splitu. U svom radu savjetnici područnih ureda prema teritorijalnom načelu promoviraju prava djece, dok se u radu po pojedinačnim prijavama povreda prava djece i u predlaganju mjera zaštite primjenjuje funkcionalno načelo, u skladu s profesionalnom specijalizacijom savjetnika za pojedino područje zaštite i praćenja prava djece.

Način rada središnjeg i područnih ureda tijekom 2023. s podacima o područjima u kojima dolazi do kršenja prava djece, kao i aktivnostima ureda na promociji i zaštiti dječjih prava, detaljno je prikazan u našem cjelovitom Izvješću o radu.

12 USTROJ I FINANCIJSKO POSLOVANJE

Uredom upravlja pravobraniteljica za djecu. Ured ima Službu za stručne poslove i Službu za opće poslove čijim radom upravljaju zamjenice pravobraniteljice. Na dan 31. prosinca 2023. poslove i aktivnosti iz djelokruga Ureda obavljalo je 19 državnih službenika (četiri službenika manje od predviđena i ustrojena 23 radna mjesta) i samo dvije državne dužnosnice (pravobraniteljica i zamjenica pravobraniteljice) s obzirom na to da je jedna zamjenica pravobraniteljice 30. studenoga 2023. razriješena dužnosti na osobni zahtjev.

Ured radi na četiri lokacije: u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku, u prostorima koji su u vlasništvu RH, a Uredu su dodijeljeni na korištenje. Proračun Pravobranitelja za djecu u 2023. godini iznosio je **921.290,00 eura** te je izvršen u iznosu od **918.842,23 eura** odnosno **99,73 %**.

13 ZAKLJUČAK

Na početku želim istaknuti pozitivne pomake koji su zabilježeni tijekom 2023. godine: smanjena stopa rizika od siromaštva, izgradnja i uređenje dječjih vrtića širom zemlje, usvojeni poboljšani propisi u području zaštite prava i dobrobiti djece, povećanje doplatka za djecu, povratak djece u obnovljene škole oštećene potresima i osiguran obrok za svako dijete u školi. Pozitivno je i to što istraživanja pokazuju da djeca znaju više o svojim pravima u odnosu na prijašnje godine.

Prema posljednjoj procjeni stanovništva iz 2022. godine, udio djece u Hrvatskoj je tek 17,3 %. Taj se udio smanjuje iz godine u godinu, što se odražava na odgoj i obrazovanje, socijalnu skrb i zdravstvo - tri ključna sustava kojima je zadaća brinuti o dobrobiti djece.

Kao o kapi vode na dlanu - tako bismo trebali brinuti o svakom djetetu, bez obzira na njegovo podrijetlo, mogućnosti ili mjesto rođenja. No, to nažalost nije tako, osobito za djecu koja žive u otežavajućim životnim okolnostima.

Djeca s teškoćama u razvoju, djeca u riziku od nasilja u obitelji, djeca žrtve seksualnog nasilja, djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djeca koja žive u siromaštvu, djeca s problemima u ponašanju te djeca manjinskih skupina i dalje u najvećoj mjeri trpe zbog kršenja njihovih prava u sustavu odgoja i obrazovanja, socijalne skrbi, pravosuđa te zdravstva.

Programom Vlade Republike Hrvatske 2020. – 2024. jačanje socijalnih prava djece, zaštita djece od nasilja i unaprjeđenje sustava odgoja i obrazovanja istaknuti su kao važni elementi u poboljšanju položaja djece. Međutim, unatoč naporima, u 2023. godini bilježimo zabrinjavajuće negativne trendove, osobito kada je u pitanju nasilje nad djecom, sigurnost djece u prometu te zaštita djece, kao i značajan porast broja pritužbi na sustav odgoja i obrazovanja, te naročito na sustav pravosuđa, u odnosu na prethodnu izvještajnu godinu.

Bez podrške, djeca s teškoćama u razvoju ne mogu u potpunosti razvijati svoje potencijale, a najviše prepreka za ostvarivanje svojih prava doživljavaju u sustavu odgoja i obrazovanja, zdravstva te socijalne skrbi. **Povećanje broja prijava** koji govori o kršenju **prava djece s teškoćama u razvoju** upućuje na hitnost promjena koje će osigurati ostvarivanje njihovih prava na obrazovanje, bolju zdravstvenu i socijalnu zaštitu, od najmlađe dobi pa do punoljetnosti.

Obiteljski dom i škola trebali bi biti najsigurnija mjesta za djecu. No, čini se da je to sve manje tako, jer je **nasilje** među i nad djecom **u porastu**. **Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama** povećano je **za više od 80 %**, a sa zabrinutošću pratimo i **porast nasilja u obitelji**.

Snažno se zalažemo i podržavamo najavljene izmjene zakonskog okvira koji bi trebao dovesti do **bolje zaštite djece žrtava seksualnog nasilja**. Podržavamo uvođenje novog kaznenog djela – teškog ubojstva ženske osobe i pooštavanje zakonskih kazni za teška kaznena djela protiv spolne slobode i spolne zlorabe djeteta te se zalažemo za uvođenje obavezne edukacije sudaca, državnih odvjetnika i drugih koji te zakone primjenjuju.

Problemi **djece žrtava u pristupu pravosuđu** uglavnom proizlaze iz sporosti u procesuiranju počinitelja, neodgovarajućeg tretmana djeteta u postupku te nedovoljne potpore i zaštite djeci žrtvama. Čekanje na ishod suđenja za dijete žrtvu može biti vrlo teško iskustvo, a dugotrajni postupci imaju negativni učinak na oporavak djeteta i pridonose njegovoj dugoročnoj mentalnoj boli. Kako bi se djetetu dopustilo da

iskustvo viktimizacije ostavi iza sebe i započne oporavak, predmeti se trebaju rješavati u što kraćem roku. Sustav zaštite djeteta žrtve i svjedoka mora se uspostaviti na način da svakom djetetu bude zajamčen tretman prilagođen njegovoj dobi i potrebama.

Očuvanje obiteljske stabilnosti i sprječavanje zanemarivanja i napuštanja djece moraju biti primarna briga države i građanskog društva. U načelu bi svi naponi trebali biti usmjereni k osiguravanju uvjeta da sva djeca budu odgajana u svojim vlastitim obiteljima koje bi trebale biti prvenstveni izvor njege, emotivnog povezivanja i socijalizacije djece. Djeci koju takvu skrb nemaju treba osigurati odgovarajuću zamjensku skrb. Brojni izazovi i nestabilnosti s kojima se susreće svijet, krize, globalno pogoršanje socio-ekonomskih prilika, nedostatak učinkovitih sustava društvene zaštite, dugogodišnji procesi tranzicije, suvremene migracije, promjene u kulturnim, društvenim, gospodarskim i političkim trendovima neki su od uzroka ozbiljnih i štetnih posljedica za obiteljsku stabilnost i skrb o djeci u obitelji. Osobito smo zabrinuti za probleme s kojima je suočen rastući broj **djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi**, prvenstveno, nedostatkom odgovarajućih kapaciteta za njihov smještaj. Djeca mlađa od sedam godina su u posebnom riziku i situacija s njihovim smještajem je alarmantna. Nužno je otvaranje novih smještajnih kapaciteta i reorganizacija postojećih u ustanovama koje za to imaju prostornih i kadrovskih mogućnosti, a da se pri tome ne smanjuje već postignuta razina zaštite djece. Zalažemo se za dodatna zapošljavanja u sustavu socijalne skrbi, daljnji razvoj izvaninstitucionalnih usluga u cilju prevencije izdvajanja djece iz obitelji te razvoj udomiteljstva kao kratkoročnog zamjenskog oblika roditeljske skrbi, standardiziranu edukaciju udomitelja i kontinuiranu podršku udomiteljskim obiteljima, djeci i njihovim roditeljima.

Aktivno uključivanje našeg Ureda u pogledu međudržavnog posvojenja djece iz DR Kongo rezultiralo je značajnim zakonskim promjenama i u konačnici, boljom zaštitom prava i dobrobiti djece obuhvaćene međunarodnim posvojenjima.

Unatoč podacima o smanjenju siromaštva prema kojima je Hrvatska ispod prosjeka zemalja EU, stvarni primjeri **dječjeg siromaštva** upozoravaju na ozbiljnost problema. Ono smanjuje šanse za ostvarenje potencijala djeteta i stjecanje kvalitetnog obrazovanja koje je uvjet za izlazak iz začaranog kruga siromaštva. Djeca koja imaju brižnog roditelja, a nađu se bez krova nad glavom, trebaju hitna rješenja, a u tome važnu ulogu imaju i jedinice lokalne samouprave.

Nažalost, većina sustava (odgoj i obrazovanje, zdravstvo, socijalna skrb, pravosuđe i policija) pokazuje **velike slabosti u ostvarivanju prava djece s problemima u ponašanju** i rad s ovom skupinom nerijetko je veliki izazov za stručnjake. Većina škola se veoma teško nosi s odgojem i obrazovanjem ovih učenika. Škole se ovom djecom najčešće bave tek povodom pojedinih događaja kada primjenjuju jednokratne intervencije, najčešće one predviđene protokolima i pravilnicima (razgovori, izvješćivanje drugih tijela, i sl.) te izriču pedagoške mjere.

Diskriminacija je i dalje prisutna, stoga vidimo potrebu za edukacijom predstavnika tijela javne vlasti o ljudskim i dječjim pravima i zabrani diskriminacije, načinima njena sprječavanja i pružanja zaštite djeci, posebno ugroženim skupinama djece (djeca s teškoćama u razvoju, djeca nacionalnih manjina, djeca stranaca i transrodna djeca).

Prometne nesreće usmratile su 21 dijete u 2023. godini, a porastao je i broj djece koja su zadobila ozljede u prometnim stradavanjima. Sigurnost djece u prometu treba biti prioritet, jer je to vodeći uzrok smrtnosti djece (koji se može spriječiti).

Sedmero djece si je oduzelo život, a 43 ih je to pokušalo u 2023. godini. Stoga ponavljamo kako je potrebno osigurati **veći broj stručnjaka** koji će na vrijeme prepoznati i osigurati bolju stručnu podršku i pomoć djeci **u području mentalnog zdravlja djece**, a osobito za najranjivije skupine djece, poput djece s problemima u ponašanju, djece lišene slobode te djece s višestrukim teškoćama.

Višestruke pojave zaraznih dječjih bolesti koje se sprječavaju cjepivima u susjednim zemljama u 2023. godini dodatan su poticaj za cijepljenje djece te i ovdje ističemo da je pravo djeteta na cijepljenje jedna od najučinkovitijih mjera u očuvanju zdravlja djeteta.

U području prava na zdravlje, ističemo **važnost organizacije pedijatrijske palijativne skrbi u Hrvatskoj** prema najvišim europskim standardima koji u središte stavljaju individualne potrebe djeteta i potrebu podrške djetetovoj obitelji.

Stručnjaci, a i sama djeca upozoravaju na problem tzv. **ponašajnih ovisnosti** (npr. pretjerano provođenje vremena u *online* okruženju, praćenje društvenih mreža, *online* kupovina, igranje kompjutorskih igara, patološko kockanje i *online* klađenje) koje postaju sve veći izazov u životu djece i njihovih obitelji. Važna je kvalitetna edukacija i pomoć djeci i mladima, njihovim roditeljima/skrbnicima te odgojno-obrazovnim djelatnicima te bolja ponuda dostupnih i besplatnih sadržaja namijenjenih njihovom slobodnom vremenu koja može biti kvalitetna alternativa vremenu koje sada provode u *online* okruženju.

Broj djece koja su zatražila međunarodnu zaštitu u 2023. godini porastao za gotovo 250 %, te je porastao i broj djece bez pratnje. Za ovu osobito osjetljivu skupinu djece potrebno je osigurati podršku koja će im omogućiti nastavak razvoja i sretnog odrastanja u Hrvatskoj.

U 2023. godini proveli smo i četiri važna istraživanja – o mišljenjima i stavovima djece i mladih o ostvarenju njihovih prava u Hrvatskoj, ustanovama za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, radu obiteljskih odjela na općinskim sudovima te uključivanju djece u paraspport. Sva ova istraživanja podloga su na kojoj ćemo planirati djelovanje Ureda u 2024. godini.

Ured pravobranitelja za djecu je u posljednja dva desetljeća postupao po 26 235 pojedinačnih pritužbi, izdali smo 985 preporuka, prijedloga ili upozorenja za poticanje sustavnih promjena, a za 525 zakona i drugih propisa smo dali svoje prijedloge za unaprjeđenje. U tih 20 godina postali smo visoko prepoznatljiva institucija u javnosti, no potrebna su daljnja ulaganja u produbljivanje razumijevanja ovlasti i uloge pravobranitelja za djecu.

I u ovom Izvešću ponavljamo preporuke i ocjenu stanja iz prethodnih perioda. To je odraz postojanja i daljnje prisutnosti nagomilanih problema čiju cijenu plaćaju naša djeca. Stoga pozivam sve donositelje odluka da pročitaju ovo Izvešće, osobito poruke djece te usmjere svoje napore u hitno rješavanje problema budući da djeca brzo rastu i nemaju vremena čekati.